

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές»

Ιστορική Εξέλιξη Ελληνοτουρκικών Σχέσεων
(από το 1974 ως το 1980)

Μπαζακούλας Παναγιώτης

A.M.:3033202001028

Επιβλέπων Καθηγητής: Κλάφης Αντώνιος

Κόρινθος, Νοέμβριος 2021

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International Relations

Master Program in :
«Governance and Public Policies»

Historical Development of Greek-Turkish Relations
(from 1974 to 1980)

Panagiotis Bazakoulas

ID no : 3033202001028

Supervisor : Antonis Klapsis

Corinth, November 2021

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.

2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του συγγραφέα ως και ο επιβλέπων, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Ο δηλών

Τίτλος

Ιστορική Εξέλιξη Ελληνοτουρκικών Σχέσεων (από το 1974 ως το 1980)

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή.....	2
Κεφάλαιο 2: Αναπροσαρμογή ελληνικής εξωτερικής Πολιτικής μετά τη Δικτατορία.....	4
Κεφάλαιο 3: Ελληνοτουρκικά σε σχέση με το Κυπριακό.....	5
Κεφάλαιο 4: Τα διμερή Ελληνοτουρκικά Θέματα.....	8
4.1 Οι Διεκδικήσεις της Τουρκίας.....	11
4.2 Η Συνάντηση Κορυφής Καραμανλή-Ντεμιρέλ (1975).....	13
4.3 Η Έξοδος του Σισμίκ (1976).....	14
4.4 Το Πρακτικό της Βέρνης.....	15
4.5 Η Συνάντηση Κορυφής Καραμανλή – Ετσεβίτ.....	16
Κεφάλαιο 5: Ο Αμερικανικός Παράγοντας.....	17
Κεφάλαιο 6: Προσπάθεια Εξασφάλισης Διεθνών Ερεισμάτων για την Εξισορρόπηση της Τουρκίας.....	19
6.1 Βελτίωση των Σχέσεων της Ελλάδας με τα Βαλκανικά Κράτη.....	19
6.2 Άνοιγμα στη Σοβιετική Ένωση και σε άλλα Κράτη του Ανατολικού Συνασπισμού.....	21
6.3 Άνοιγμα στα Αραβικά Κράτη.....	22
Κεφάλαιο 7: Η Ένταξη στην ΕΟΚ ως Στρατηγική Ενίσχυσης της Ελληνικής Ασφάλειας έναντι της Τουρκίας.....	24
Συμπεράσματα.....	25
Βιβλιογραφία.....	32

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

Από το 1974 και μετά, το βασικό θέμα μεταξύ των δύο χωρών, Ελλάδας και Τουρκίας, ήταν οι συνεχείς προκλήσεις και διεκδικήσεις από την τουρκική πλευρά. Οι σχέσεις με τη γειτονική μας χώρα, όσον αφορά την ελληνική εξωτερική πολιτική, πάντα ήταν ένα από τα πρωταρχικά θέματα των ηγετών της Ελλάδος. Η πραγματικότητα είναι ότι οι σχέσεις των δύο κλονίζονται συνεχώς, ακόμη και μέχρι τις μέρες μας, με την ιδιαίτερη επιθετική τακτική που ακολουθεί η Τουρκία. (www.mfa.gr)

Οι εντάσεις αυτές κλιμακώθηκαν με το πέρασμα των χρόνων και σε κάθε χρονική περίοδο η Ελλάδα είχε ειδικά θέματα να αντιμετωπίσει με το γειτονικό κράτος. Σε κάθε περίοδο, άλλωστε, οι σχέσεις μεταβάλλονταν, ανάλογα και με τους γενικότερους παράγοντες, σε εσωτερικό και εξωτερικό επίπεδο, αλλά και από τα διεθνή δρώμενα. Στην παρούσα εργασία αναλύουμε τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών από το 1974, κάνοντας πρώτα μια μικρή ιστορική αναδρομή, μέχρι και το 1980, μια ιδιαίτερη περίοδο, που άλλαξε αρκετά τα δεδομένα μεταξύ των δύο χωρών.

Λέξεις – κλειδιά: ελληνοτουρκικές σχέσεις, εξωτερική πολιτική, 1974-1980, Κ. Καραμανλής, νησιά Αιγαίου

Κεφάλαιο 1: Αναπροσαρμογή Εξωτερικής Πολιτικής κατά τη Δικτατορία

Από τη στιγμή που επέστρεψε ο Καραμανλής στη χώρα επεδίωξε να ανασυγκροτήσει το εσωτερικό της, αλλά και να ενισχύσει την εξωτερική του πολιτική, επιδιώκοντας να δημιουργήσει επαφές με γειτονικές χώρες. Πιο συγκεκριμένα, ήθελε με κάθε τρόπο να προασπίσει την εδαφική ακεραιότητα της χώρας απέναντι σε κάθε εξωτερική απειλή και ιδιαίτερα την τουρκική απειλή. Λόγω των απειλών από τη γειτονική χώρα, η Ελλάδα ήταν λογικό να θέλει να ενισχύσει σε κάθε περίπτωση την άμυνά της, αλλά και να διαφυλάξει τη σταθερότητα και το status quo στην περιοχή. (Καραμανλής-αρχείο-τόμος 8, σ. 258) Κατά συνέπεια, ο Καραμανλής επεδίωξε να υποστηρίξει κάθε πράξη που θα βοηθούσε σε αυτό το σκοπό, όπως για παράδειγμα ήταν η συμμετοχή της Ελλάδος στη Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη. Ιδιαίτερα,

ο Καραμανλής επιχείρησε να ενδυναμώσει τις φιλικές σχέσεις της χώρας με κράτη όπως ήταν η Ρουμανία, η Γιουγκοσλαβία, η Βουλγαρία, με επισκέψεις σε επίπεδο αρχηγών. Όλες αυτές οι ενέργειες γίνονταν με γνώμονα να ισχυροποιήσει η χώρα τη θέση της απέναντι στις απειλές της Τουρκίας.

Μετά το τέλος της δικτατορίας και την έλευση του Καραμανλή και την ανάληψη των καθηκόντων του στη χώρα μας και την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας, η στρατηγική αμυντική της Ελλάδας μεταβάλλεται, επιδιώκοντας καλές σχέσεις και νέες συμμαχίες με άλλα κράτη. Με τις εξελίξεις που είχαν δημιουργηθεί τα προηγούμενα χρόνια και μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και με τις αντιπαραθέσεις μεταξύ χωρών, η Ελλάδα δυσπιστούσε έναντι κάποιων χωρών, όπως ήταν για παράδειγμα η Βουλγαρία, που είχε καλές σχέσεις με την τότε Σοβιετική Ένωση. Η γεωγραφική θέση της χώρας, την καθιστούσε ιδιαίτερα ευάλωτη σε τυχόν αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα και γενικότερες συγκρούσεις στη περιοχή. Γι' αυτό και η Ελλάδα ήταν σημαντικό να κάνει σωστές επιλογές. Έτσι, η νέα κυβέρνηση Καραμανλή επέλεξε να είναι προσανατολισμένη προς τη Δύση και να ενισχύσει τις σχέσεις της κράτη της Δυτικής συμμαχίας, ώστε να νιώθει πιο ασφαλής έναντι της Τουρκίας. Παράλληλα, όμως, την περίοδο εκείνη ο Καραμανλής και η κυβέρνησή του προσπάθησαν να δυναμώσουν και την άμυνα της χώρας, όπως για παράδειγμα μέσω της ένταξης της Ελλάδας στην Ατλαντική Συμμαχία. Πρέπει να σημειωθεί ότι η ελληνική πλευρά επεδίωκε να διατηρεί καλές σχέσεις με την Αμερική, επιδιώκοντας διμερείς επαφές, με προέδρους διαφόρων χωρών, όπως για παράδειγμα με τις ΗΠΑ αλλά και με άλλες χώρες. Με αυτόν τον τρόπο, ο Έλληνας πρωθυπουργός υποστήριξε το αίτημα της χώρας μας για εκσυγχρονισμό των Ενόπλων Δυνάμεων, ενώ ταυτόχρονα υποστήριζε και το αίτημα της Ελλάδος για αμερικανική βοήθεια. (Κlapsis, 2011).

Σε γενικές γραμμές η νέα κυβέρνηση στην Ελλάδα προσπάθησε να κρατήσει καλές σχέσεις με τις ΗΠΑ και όσον αφορά τα θέματα άμυνας, καθώς και τα θέματα που αφορούσαν τις αμερικανικές βάσεις, αλλά και αργότερα από το 1976 της διασφάλισης της στρατιωτικής βοήθειας των ΗΠΑ προς την Ελλάδα. Επίσης, από τον επόμενο χρόνο, δηλαδή από το 1977 έγιναν οι πρώτες ενέργειες για την επανένταξη της χώρας μας στο στρατιωτικό σκέλος του NATO.

Κατά συνέπεια, μετά και την εγκατάσταση της Δημοκρατίας στη χώρα μας, αφού και η χώρα είχε περάσει μία πολύ δύσκολη περίοδο με τη Χούντα, η εξωτερική πολιτική της χώρας έπρεπε να αναδιαμορφωθεί κι αυτό διότι οι σχέσεις της Ελλάδας με άλλες χώρες είχαν εξασθενήσει σε μεγάλο βαθμό. Έτσι, μετά το 1974, η χώρα μας έπρεπε να διαφοροποιήσει την αμυντική της πολιτική, για λόγους ασφάλειας και σταθερότητας, κι αυτό διότι τα γεγονότα το επέβαλαν, ειδικά σε ό,τι αφορά τα τεκταινόμενα με την Τουρκία. Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο στην εξωτερική πολιτική της χώρας μας την περίοδο εκείνη ήταν η φιλοδυτική της τάση, κι αυτό διότι ο Καραμανλής δεν ήταν δυνατόν να αγνοήσει τις διάφορες γεωπολιτικές ανακατατάξεις που λάμβαναν χώρα, γι' αυτό ήταν σημαντικό η Ελλάδα να επιδιώκει το φιλοδυτικό της προσανατολισμό. Διότι, όπως διευκρίνιζε και ο Καραμανλής, η Ελλάδα γεωγραφικά και πολιτικά ανήκε στη Δύση. (Καραμανλής, αρχείο, τόμος 8, 1974).

Για παράδειγμα, η εισβολή από τους Τούρκους στην Κύπρο, η αποχώρηση της Ελλάδας από το ΝΑΤΟ (μόνο σε στρατιωτικό επίπεδο), καθώς και η διατύπωση τούρκικων διεκδικήσεων στο θαλάσσιο χώρο του Αιγαίου επέβαλαν να υπάρξει μία νέα στρατηγική πολιτική από την πλευρά της Ελλάδας. Πλέον, η αντιμετώπιση της απειλής «εξ Ανατολών» αποτελούσε ένα βασικό μέλημα της νέας δημοκρατικής κυβέρνησης της χώρας μας. Πιο συγκεκριμένα, ο Καραμανλής επεδίωξε να αποκαταστήσει μια σταθερότητα και ισορροπία όσον αφορά τις στρατιωτικές δυνάμεις μεταξύ των δύο πλευρών, δηλαδή Ελλάδας και Τουρκίας. (Κλάψης, 2017)

Στο πλαίσιο αυτό δημιουργήθηκε ένα εξοπλιστικό πρόγραμμα, με παραγγελίες νέων εξοπλισμών, όπως αρμάτων μάχης, υποβρυχίων, πιο εξελιγμένων φρεγατών, καθώς και ο εκσυγχρονισμός παλαιών μονάδων στρατού. Επίσης, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση και στα εξοπλιστικά άμυνας από αέρος, με Corsair A-7, Mirage και άλλα, ενώ έγιναν και σημαντικά βήματα για τον περαιτέρω σχεδιασμό και της Αεροπορικής Βιομηχανίας της χώρας μας. Με αυτόν τον τρόπο η χώρα μας ισχυροποιούσε τις δυνάμεις της στη θαλάσσια περιοχή του Αιγαίου.

Μετά και τα δύσκολα γεγονότα που εξελίχθηκαν στην Κύπρο, η επάνοδος της χώρας μας, στη σύνεση και στο ρεαλισμό, στοιχεία που τόσο πολύ είχαν λείψει κατά τη διάρκεια της Χούντας, αποτελούσαν σημαντικές προϋποθέσεις για τη διευθέτηση της σταθερότητας στη χώρα,

αλλά και την αναβάθμισή της στο εξωτερικό. (Κλάψης, 2015) Ένας από τους βασικότερους στόχους του Καραμανλή ήταν η προάσπιση της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας. Όμως, αντιμετωπίζοντας διαρκώς απειλές, κυρίως από την πλευρά της Τουρκίας, η χώρα μας έπρεπε να ενισχυθεί κυρίως αμυντικά, για την προάσπιση των συμφερόντων της. Σε κάθε περίπτωση, η κύρια θέση της χώρας μας ήταν η επικράτηση της ειρήνης και της ασφάλειας στην περιοχή. Έτσι η χώρα μας ήταν υπέρ της συμμετοχής της σε διπλωματικές ενέργειες, διότι σε καμία περίπτωση δεν ήθελε την ανατροπή του status quo στην περιοχή. (Καραμανλής, αρχείο, τόμος, 8, 1974).

Το 1974 ήταν μία χρονιά που έφερε αρκετές αναταραχές μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας. Κάποια από τα γεγονότα που συνετέλεσαν σε αυτό ήταν η εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο, το πραξικόπημα που οργανώθηκε κατά του Μακαρίου, καθώς και προβλήματα που σχετίζονταν με τον εναέριο χώρο της Ελλάδας και την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Έτσι, κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Κ. Καραμανλή στη χώρα μας, η Ελλάδα προέβη σε μια σειρά από συστηματικές προσπάθειες και ενέργειες για να λυθούν οι διαφορές της με τη γειτονική χώρα. (Σταυρινός, 1986)

Παραμένοντας αδιάλειπτα στην πρωθυπουργία της χώρας από το 1974 ως το 1980, ο Καραμανλής (οπότε μετεπήδησε στην Προεδρία της Δημοκρατίας) διαμόρφωσε σημαντικά τις διπλωματικές ενέργειες που βοήθησαν σημαντικά τη χώρα. Ωστόσο, ήταν μία δύσκολη περίοδος, κι αυτό λόγω της δικτατορίας, που είχε δυσχεράνει ακόμη περισσότερο τις σχέσεις της Ελλάδας στο εξωτερικό και η χώρα είχε βρεθεί στο περιθώριο των εξελίξεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. (Σβολόπουλος, 2001:205-250).

Κεφάλαιο 3: Ελληνοτουρκικά σε σχέση με το Κυπριακό

Η περίοδος μετά το 1974 ήταν ιδιαίτερη κρίσιμη κι αυτό κυρίως λόγω του κυπριακού θέματος. Ήταν η χρονιά που έφερε μεγάλη ένταση και οι σχέσεις των δύο χωρών, Ελλάδας και Τουρκίας, θα λέγαμε ότι

έφτασαν στο ναδίρ. Η εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο τη χρονιά αυτή αποτέλεσε ένα μεγάλο «αγκάθι» στις σχέσεις των δύο πλευρών.

Όσον αφορά το θέμα της Κύπρου, οι Τουρκοκύπριοι δείχνουν να μην επηρεάζονται ιδιαίτερα από την κατάσταση, ενώ οι Έλληνες του νησιού επιδιώκουν η Κύπρος να ενωθεί ξανά. Ωστόσο, πρέπει να αναφέρουμε ότι την εποχή εκείνη και πιο συγκεκριμένα από το 1975 άρχισε μία σειρά από συνομιλίες, σε διακοινοτικό επίπεδο, οι οποίες συνοψίζονται στο μνημόνιο του Ν. Ρολάνδη (υπ. Εξωτερικών της Κύπρου), προς τον γενικό γραμματέα του ΟΗΕ, το 1979. Σύμφωνα με αυτό, γινόταν σαφές προς το όργανο του ΟΗΕ ότι όταν οι Ελληνοκύπριοι προσπαθούσαν με κάποιον τρόπο να προσεγγίσουν τους Τουρκοκύπριους και τις θέσεις τους για το θέμα της διχοτόμησης, αυτοί έκαναν ένα βήμα πίσω. (Δεκλερής, 2003)

Το 1974 ήταν η χρονιά που σφράγισε τις ανεπίλυτες διαφορές μεταξύ των δύο κρατών, Ελλάδας και Τουρκίας, με τη διχοτόμηση του νησιού. Από τότε οι Τούρκοι, με την κατοχή αυτού του τμήματος ενίσχυσαν την πεποίθηση στη γειτονική μας χώρα, ότι η απειλή για πολεμική σύρραξη μπορεί να αποδώσει, καθώς και η απειλή για βία, προβάλλοντάς την ως «διαπραγματευτικό χαρτί» έναντι της Ελλάδας επίσης μπορεί να φέρει καλά αποτελέσματα για την Τουρκία. Πιο συγκεκριμένα, η επίθεση του Αττίλα ήταν άλλο ένα στοιχείο που απομάκρυνε τη γειτονική μας χώρα από τους κανόνες Δικαίου, καθώς επίσης έδωσε στη χώρα αυτή την ευκαιρία να προωθήσει τα γεωστρατηγικά της σχέδια στην ευρύτερη περιοχή. (Βερέμης, 1982)

Την περίοδο αυτή, με τα τεκταινόμενα στην Τουρκία, η Ελλάδα έδωσε ιδιαίτερα έμφαση στις αμυντικές της δυνάμεις, κι αυτό διότι η Τουρκία συνεχώς πρόβαλε μία σειρά νέα ζητήματα, με διεκδικήσεις και αμφισβητήσεις. Η τουρκική εισβολή στο νησί, άλλωστε, αποτέλεσε ένα τραγικό γεγονός για τον ελληνισμό και έπληξε σημαντική τη θέση της χώρας μας στο διεθνές στερέωμα. Κι αυτό διότι αν και η Ελλάδα δεν επλήγη άμεσα από αυτή την εισβολή, ωστόσο φάνηκε ότι τουλάχιστον εκείνη τη χρονική περίοδο δεν ήταν αρκετά δυνατή, ώστε να βοηθήσει σε στρατιωτικό ή διπλωματικό επίπεδο το κράτος της Κύπρου. Μετά από αυτό, οι διεκδικητικές ενέργειες της γειτονικής μας χώρας δεν φάνηκαν σε καμία περίπτωση να μειώνονται, αλλά αντίθετα δυνάμωσαν και επεκτάθηκαν και στο Αιγαίο. (Ροζάκης κ.ά., 1988).

Πολλές είναι οι εικασίες κατά καιρούς για τις συνεχείς αυτές διεκδικήσεις της Τουρκίας, όπως για παράδειγμα πιθανολογείται ότι μπορεί να ήθελε την περίοδο εκείνη να δημιουργήσει διαφωνίες με την Ελλάδα, δημιουργώντας έτσι ένα δεύτερο «μέτωπο» για θέματα αποπροσανατολισμού της εξωτερικής πολιτικής της χώρας μας, ώστε να μη μένει προσηλωμένη στο Κυπριακό. (Συρίγος, 2010) Πρέπει να σημειωθεί, όμως, ότι η χώρα μας για τους δικούς της λόγους ήθελε την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών και προσπαθούσε με κάθε τρόπο να μη διαταραχθεί η ειρήνη και το status quo στην ευρύτερη περιοχή, κάτι που σε διαφορετική περίπτωση θα δημιουργούσε ανασφάλεια και αναταράξεις σε παγκόσμιο επίπεδο.

Μετά το 1974 και το θέμα της Κύπρου, οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας καθορίζονταν κυρίως από τα σημεία τριβής μεταξύ των δύο, όπως ήταν οι διαφορές στο Αιγαίο. Ιδιαίτερα από τον Ιούλιο αυτής της χρονιάς και μετά, οι σχέσεις τους επιδεινώθηκαν, χωρίς να αποκλείεται σε κάποιες περιπτώσεις και σύγκρουση. Όσον αφορά την Ελλάδα, το βασικό θέμα που την απασχολούσε και ήθελε να διευθετήσει με τη γειτονική χώρα ήταν το Κυπριακό, ενώ για τις διενέξεις στο Αιγαίο, θεωρούσε ως σημαντικό θέμα διαπραγμάτευσης την υφαλοκρηπίδα και την οριοθέτησή της. (Mfa, 2008). Είχε δημιουργηθεί, δηλαδή, μία κατάσταση όπου φαινόταν καθαρά οι επιδιώξεις της Τουρκίας και σε κάποιες περιπτώσεις διαφαινόταν ακόμη ότι θα μπορούσε να έχει και εδαφικές αξιώσεις σε ελληνικά νησιά. (Θεοδωρόπουλος, 1988:268)

Πρέπει να σημειωθεί ότι η εισβολή στο νησί και η απροθυμία των Ηνωμένων Πολιτειών καθώς και του NATO να εμπλακούν σε αυτό το θέμα ενεργά προκάλεσε σημαντικές τριβές στις σχέσεις με τη χώρα μας. Γι' αυτό και την περίοδο εκείνη ο Καραμανλής αντέδρασε αποσύροντας τη χώρα από το στρατιωτικό μέρος του NATO. Παράλληλα, όμως, είναι βασικό να αναφερθεί ότι σε όλες τις διμερείς επαφές που είχε τα επόμενα χρόνια με αξιωματούχους από τις ΗΠΑ, έκανε σαφές σε κάθε περίπτωση ότι η Αμερική έπρεπε να πιέσει την Τουρκία για να διευθετηθεί το Κυπριακό θέμα.

Επιπλέον, ο Καραμανλής προσπαθούσε να διατηρεί σε κάθε περίπτωση καλές σχέσεις με τις ΗΠΑ, έτσι το 1975 άρχισαν διαπραγματεύσεις για το θέμα των αμερικανικών βάσεων στη χώρα μας, που διευθετήθηκαν μετά από μερικά χρόνια (ολοκληρώθηκαν το 1981).

Κεφάλαιο 4: Τα διμερή Ελληνοτουρκικά Θέματα

Επιπλέον, ο Καραμανλής από την ώρα που ανέλαβε την εξουσία, η στρατηγική του η την ενίσχυση της άμυνας της χώρας και η αποκατάσταση της σταθερότητας και της ασφάλειας. Βασική μέριμνά του ήταν η Ελλάδα να είναι έτοιμη για κάθε ενδεχόμενο, όμως προτιμούσε τα προβλήματα που προέκυπταν και οι απαιτήσεις των Τούρκων να λύνονταν με ειρηνικό τρόπο. Έτσι, επεδίωξε να λυθεί και το θέμα της διαφοράς για την υφαλοκρηπίδα χωρίς προσκρούσεις, αλλά με ειρηνικό τρόπο, γι' αυτό και «έδειξε» το δρόμο στους Τούρκους προς τη Χάγη, τον Ιανουάριο του 1975. Όμως, η πρόταση αυτή δεν βρήκε πρόσφορο έδαφος από την τουρκική πλευρά, που φάνηκε ιδιαίτερα απρόθυμη να υποβάλει αίτημα στο Διεθνές Δικαστήριο στην κρίση του Οργάνου αυτού. Για παράδειγμα, η πρόταση Καραμανλή για να υπάρξει ένα Σύμφωνο μη Επιθέσεως, τον Απρίλιο του '76 δεν έγινε δεκτό από την Τουρκία, η οποία συνέχισε τις προκλητικές της ενέργειες (π.χ., έστειλε ερευνητικό σκάφος στην ελληνική υφαλοκρηπίδα).

Οι διαφορές στο Αιγαίο ήταν ένα βασικό πρόβλημα στην ατζέντα των σχέσεων των δύο χωρών την περίοδο εκείνη. Πιο συγκεκριμένα, τη δεκαετία του 1970, η χώρα μας ξεκινά θαλάσσιες έρευνες για την ανεύρεση ενεργειακών κοιτασμάτων (π.χ. πετρελαίου) στην υποθαλάσσια περιοχή της Καβάλας και της Θάσου, όπου έγιναν κάποιες ανακαλύψεις για 5 πετρελαιοφόρους ορίζοντες, 4 εκ των οποίων ανακαλύφθηκαν εντός των χωρικών υδάτων της Ελλάδας (δηλαδή, εντός των 6 μιλίων) και 1 εκτός των 6 μ. (Βερέμης, 1982)

Την ίδια περίοδο, η Τουρκία ξεκινά να έχει διεκδικήσεις στο Αιγαίο, κι αυτό διότι ήθελε να αξιοποιήσει τα κοιτάσματα πετρελαίου, αφού ήταν ένα σημαντικό θέμα για τη χώρα αυτή και κάτι που θα της έδινε σημαντική ανάπτυξη. Αυτή ήταν η σημαντικότερη αιτία για την οποία η γειτονική μας χώρα, εκείνη τη χρονική περίοδο, έστρεψε το ενδιαφέρον της μακριά από την Κύπρο: πλέον, την ενδιέφερε περισσότερο να αναπτύξει τις διπλωματικές της σχέσεις και να οργανώσει το στρατηγικό της πλάνο για περισσότερες διεκδικήσεις για ενεργειακά κοιτάσματα. Έτσι τη συγκεκριμένη στιγμή μετατόπισε το ενδιαφέρον της σε αυτή τη γεωγραφική περιοχή. (Βερέμης, 1986)

Ήδη από το τέλος του 1973 (και πιο συγκεκριμένα τον Νοέμβριο), η γειτονική μας χώρα, άρχισε να αμφισβητεί τα ελληνικά δικαιώματα στο Αιγαίο. Έτσι την 1^η Νοεμβρίου του 1973 δημοσίευσε έναν χάρτη, σε εφημερίδα, ο οποίος έδειχνε ότι η τουρκική κυβέρνηση έδωσε τα δικαιώματα για έρευνες για ενεργειακά κοιτάσματα στο Αιγαίο στην εταιρεία ΤΡΑΟ. Πλέον, οι βλέψεις της Τουρκίας και μετά το 1974 ήταν σαφείς και συγκεκριμένες. Μετά και την πετρελαϊκή κρίση ήταν ιδιαίτερα σημαντικό για τη χώρα αυτή να προβεί σε ανεύρεση πετρελαίου, όπως για παράδειγμα στη θαλάσσια περιοχή της Θάσου κι αυτό διότι είχε γίνει γνωστό ότι η Ελλάδα- ήδη- είχε κάνει στην περιοχή αυτή κάποιες ανακαλύψεις. Έτσι, το ενδιαφέρον της Τουρκίας για ανεύρεση ενεργειακών πηγών γινόταν όλο και μεγαλύτερο. Δεν ήταν άλλωστε η μόνη χώρα. Εκείνη την εποχή, μετά την πετρελαϊκή κρίση, πολλές ήταν οι χώρες που επέλεξαν αυτή την οδό, δηλαδή την αναζήτηση πλούσιων υποθαλάσσιων πηγών, για ανεύρεση πετρελαίου. Η ανεύρεση πετρελαίου ήταν ένα μεγάλο δέλεαρ για την Τουρκία, η οποία είχε μεγάλες ελλείψεις σε ενέργεια.

Ένας άλλος λόγος ήταν ότι λίγο πριν μπει το 1974 είχαν αρχίσει οι εργασίες της συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας, στην οποία συζητήθηκαν θέματα κριτηρίων για ΑΟΖ, καθώς και οριοθετήσεις αυτών για τα κράτη. Η Τουρκία, λοιπόν, ήθελε να σπεύσει να θέσει τα δικά της θέματα, τα οποία όμως επεδίωκε να ρυθμιστούν εκτός συγκεκριμένων διατάξεως, σε διμερές επίπεδο (ad hoc).

Όσον αφορά την Ελλάδα πρέπει να πούμε ότι την περίοδο της δικτατορίας ήταν αρκετά απομονωμένη σε διεθνές επίπεδο, κάτι που έφερνε την Τουρκία σε θέση ισχύος έναντι της χώρας μας. Η απόφαση όμως της Τουρκίας να προβεί σε συνεχείς διεκδικήσεις έφερε νέα θέματα εξωτερικής πολιτικής για τη χώρα μας. Για παράδειγμα, το επίμονο επιχείρημα από την πλευρά των Τούρκων υποδεικνύει την υποτιθέμενη περιφρόνηση της Ελλάδας για τις διευθετήσεις του παρελθόντος (π.χ. Συνθήκη Λωζάνης), όπως το θέμα αποστρατικοποίησης κάποιων ελληνικών νησιών (π.χ., Χίος, Λήμνος, Δωδεκάνησα).

Σύμφωνα με τη θέση της χώρας μας επί αυτού του θέματος, σε διάφορα νησιά, όπως για παράδειγμα στη Λήμνο, ισχύει η άρση της αποστρατικοποίηση των Στενών της Τουρκίας και της γύρω περιοχής (σύμφωνα με τη Συνθήκη του Μοντρέ το 1936). Από την άλλη, πρέπει να σημειώσουμε ότι η θέση της Τουρκίας έρχεται σε πλήρη αντίθεση με

αυτά που ισχυρίζεται η χώρα μας. Πιο συγκεκριμένα, η γειτονική μας χώρα κάνει λόγο ότι τα συγκεκριμένα νησιά δεν αναφέρονται ονομαστικά και ρητά στις ρήτρες αυτής της Συνθήκης. Πρέπει να διευκρινίσουμε ότι μετά την εισβολή στην Κύπρο, τα ελληνικά νησιά Σάμος, Λέσβος, Χίος, καθώς και τα Δωδεκάνησα, οχυρώθηκαν με εντατικούς ρυθμούς, διότι ένιωσαν να απειλούνται. Σε αυτές τις συνθήκες έτσι όπως είχαν διαμορφωθεί, η Ελλάδα ένιωσε απειλή από την γνωστή και ως «Στρατιά του Αιγαίου» από τους Τούρκους. (Πλουμίδης, 1975).

Ωστόσο μόλις λίγες ημέρες μετά την εισβολή στο νησί της Κύπρου, η κυβέρνηση της Τουρκίας εξέδωσε την NOTAM, με την οποία απαιτούσε τα αεροπλάνα που διασχίζουν τον ουρανό πάνω από το μισό Αιγαίο να αναφέρονται στην Τουρκία. Όμως, οι περιοχές πληροφόρησης πτήσεων, σύμφωνα με τις Συνθήκες των Παρισίων (1952) και της Γενεύης (1958) υπάγονται στο FIR των Αθηνών. Η Τουρκία, όμως δεν σταμάτησε μόνο σε αυτό, αλλά προέβη και σε άλλες ενέργειες, όπως για παράδειγμα ζήτησε από το NATO να επικρατεί στο Αιγαίο ειδικό καθεστώς, έτσι ώστε να έχει αυτή τον έλεγχο πτήσεων κλπ. Το επιχείρημα που έδωσε για να την απαίτηση αυτή ήταν η αποχώρηση της Ελλάδος από την Ατλαντική Συμμαχία, υπογραμμίζοντας ότι η πράξη αυτή έχει αφήσει κάποια κενά.

Παράλληλα αμφισβήτησε το FIR των Αθηνών, ρίχνοντας ευθύνες στο ICAO (International Civil Aviation Organization), που είχε δώσει την ευθύνη στην Ελλάδα για να δίνει όλες τις απαραίτητες καθοδηγήσεις για τις πτήσεις. Παράλληλα, ήταν η πρώτη φορά που η Τουρκία αμφισβήτησε και τον εναέριο χώρο της Ελλάδας, θέτοντας θέμα για τα 10 μίλια. Κι αυτό, διότι, όπως ισχυριζόταν η πλευρά της Τουρκίας, το μέγεθος του εναέριου χώρου που καταλαμβάνει για παράδειγμα η Ελλάδα θα πρέπει να είναι αντίστοιχο με το ανάλογο μέγεθός της, στον θαλάσσιο χώρο, δίνοντας έτσι ιδιαίτερη έμφαση στη διαφορά αυτή και ζητώντας να γίνουν οι απαραίτητες αλλαγές για αυτή την «ασυμμετρία».

4.1 Οι Διεκδικήσεις της Τουρκίας

Μετά το 1974, η Τουρκία ξεκίνησε μία αρκετά διεκδικητική εξωτερική πολιτική, ξεκινώντας πλέον να αμφισβητεί τα δικαιώματα της πατρίδας μας, καθώς και σε νησιά του Αιγαίου.

Οι Τούρκοι, όσον αφορά το θέμα της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο, προσπαθούσαν να κάνουν ό,τι μπορούν προκαλώντας σε τακτά χρονικά διαστήματα, αλλά και διαιωνίζονται πολλές διαπραγματεύσεις σε διεθνές επίπεδο για το θέμα αυτό. Άλλωστε, σε πολλές περιπτώσεις όλες αυτές οι ενέργειες για λύση του θέματος δεν είχαν κάποιο ουσιαστικό αποτέλεσμα για τη χώρα μας και κρίθηκαν άγονες – δηλαδή, συζητήσεις και ενέργειες που μέχρι και το 1980 χαρακτηρίζονταν ως ατέρμονες και ημιτελείς.

Στο διεθνές δίκαιο, ο όρος «υφαλοκρηπίδα» έκανε την εμφάνισή του στο 1945, με τον οποίο εννοείται το υπέδαφος και ο πυθμένας των θαλάσσιων περιοχών που βρίσκονται εκτός των χωρικών υδάτων. Όσον αφορά τη χώρα μας, ήδη από το 1959, αλλά και 10 χρόνια αργότερα, με πιο συστηματικό τρόπο είχε προχωρήσει σε ανάλογες άδειες για έρευνες στην υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, χωρίς ωστόσο η Τουρκία να προβάλλει τότε κάποια διαφωνία πάνω στο θέμα αυτό. Η πρώτη φορά στην ιστορία που η γειτονική μας χώρα έκανε λόγο για υφαλοκρηπίδα ήταν το 1973, σε μια περίοδο που δεν υπήρχαν ακόμη αρκετές διευκρινίσεις ως προς τους κανόνες αλλά και σε ποιον ανήκει η δικαιοδοσία για έρευνες. Πρέπει να πούμε ότι εκείνη την εποχή, η Τουρκία στηρίχθηκε κυρίως πάνω σε ασάφειες και «κενά» που υπήρχαν στο θέμα, καθώς δεν είχαν οριστεί επακριβώς το 1958 στη Σύμβαση της Γενεύης.

Έτσι, η Τουρκία, και με ανάλογη δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεώς της, τον Νοέμβριο του 1973, έδινε τα δικαιώματα στην εταιρεία ΤΡΑΟ για εξερευνήσεις στην θαλάσσια περιοχή του Βορείου Αιγαίου, για ανεύρεση και εκμετάλλευση πολύτιμων ορυκτών, όπως ήταν για παράδειγμα το πετρέλαιο. Πρέπει να σημειωθεί ότι λίγες μόλις εβδομάδες πριν πάρει η Τουρκία αυτή την απόφαση, είχε γίνει γνωστό ότι ανάλογες έρευνες για γεωτρήσεις που είχαν γίνει από διάφορες εταιρείες είχαν εντοπίσει ενδιαφέροντα κοιτάσματα, όπως υδρογονάνθρακες, κοντά στη Θάσο. Έτσι, η Τουρκία ενήργησε άμεσα, ώστε να έχει λόγους για διεκδικήσεις στην υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, θέτοντας βάσεις για τη μέτρησης τις ακτές της ηπειρωτικής και της χερσονήσου της Μικράς Ασίας, αγνοώντας εντελώς τα νησιά του Αιγαίου που ανήκουν στην Ελλάδα. Η λογική αυτή βασιζόταν κυρίως στην έννοια της φυσικής προέκτασης, όπως αναφέρθηκε το 1969 στο Διεθνές Δικαστήριο. Η ενέργεια αυτή αποτελούσε μία καλά στρατηγική κίνηση από πλευράς της Τουρκίας, όπου στη συνέχεια έδωσαν και άλλες άδειες για έρευνες για πετρέλαιο ή άλλα μεταλλεύματα στη θαλάσσια αυτή περιοχή.

Όπως ήταν φυσικό, η Ελλάδα αντέδρασε έντονα και προέβη σε διαμαρτυρίες σε διπλωματικό επίπεδο, μετά και την έναρξη ερευνών από την ΤΡΑΟ. Σύμφωνα με τη διαμαρτυρία της Αθήνας, που στάλθηκε στην Άγκυρα, δίνονταν περαιτέρω διευκρινίσεις. Έτσι, η Ελλάδα έκανε λόγο ότι η Τουρκία στη μέτρηση δεν έλαβε καθόλου υπόψη της τα νησιά της Ελλάδας στην περιοχή και, ως εκ τούτου, οι μετρήσεις της ήταν λάθος. Επίσης γινόταν σαφές στην τουρκική πλευρά ότι τα νησιά της χώρας μας έχουν δικαιώματα όπως αυτά προκύπτουν από ανάλογες διεθνείς συμβάσεις (π.χ., Σύμβαση της Γενεύης), στην οποία ορίζεται επακριβώς τι σημαίνει ο όρος, τι συμπεριλαμβάνει και ποιοι μπορούν να έχουν δικαιώματα επί αυτής. Η ελληνική πλευρά τόνιζε χαρακτηριστικά ότι έχει τα πλήρη δικαιώματα κατ' αποκλειστικότητα για εκμετάλλευση της θαλάσσιας αυτής περιοχής και των πόρων της. Ένα ακόμη στοιχείο που διευκρινιζόταν ήταν ότι η οριοθέτηση θα πρέπει να ακολουθεί την αρχή της «ίσης αποστάσεως», όπως άλλωστε συμπεριλαμβάνεται ρητώς και στο Διεθνές Δίκαιο. Κατά συνέπεια, η Ελλάδα δεν γινόταν να δεχθεί τέτοιου είδους απαιτήσεις από την Τουρκία, κι αυτό διότι οι περιοχές που η γειτονική χώρα επεδίωκε εξερευνητικές αποστολές ανήκαν στην ελληνική υφαλοκρηπίδα. Δίνονταν, παράλληλα, και διευκρινίσεις για το πώς πρέπει η Τουρκία να κάνει τους υπολογισμούς της. Σύμφωνα με την Ελλάδα, λοιπόν, το μεγαλύτερο μέρος της υφαλοκρηπίδας ανήκει στη χώρα μας, αφού πολλά αλυσιδωτά νησάκια επεκτείνονται σε όλη αυτή τη θαλάσσια περιοχή, ενώ στο Αν. Αιγαίο, τα νησιά δημιουργούν μια αλυσίδα κοντά στις μικρασιατικές ακτές.

Υπό αυτή την έννοια, δεν δύναται η Τουρκία να επεκταθεί. Ήταν φανερό ότι η Τουρκία λειτουργούσε με στρατηγική και επέλεγε επιλεκτικά άρθρα από συμβάσεις προς το συμφέρον της. Για παράδειγμα, έκανε λόγο για τη Σύμβαση της Γενεύης και πιο συγκεκριμένα το άρθρο 6 όπου ο υπολογισμός για την υφαλοκρηπίδα λαμβάνει άλλα στοιχεία υπόψη, όπως ότι ο υπολογισμός γίνεται λαμβάνοντας υπόψη το μέσο της απόστασης μεταξύ των δύο χωρών, εκτός αν υπάρχουν άλλοι λόγοι – που χαρακτηρίζονταν στην εν λόγω σύμβαση ως «ειδικές περιστάσεις». Πρέπει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι η Τουρκία, αυθαίρετα, υπέθεσε ότι η περίπτωση του Αιγαίου εντάσσεται στην κατηγορία «ειδικές περιστάσεις» και, κατά συνέπεια, στην περίπτωση αυτοί ισχύουν ειδικές διευθετήσεις και όχι ό,τι ορίζεται στο διεθνές δίκαιο.

4.2 Η Συνάντηση Κορυφής Καραμανλή - Ντεμιρέλ (1975)

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο τότε πρωθυπουργός της Ελλάδας, Κ. Καραμανλής, προέβη σε ενέργειες για να διευθετήσει το θέμα. Στις 27 Ιανουαρίου του 1975 πρότεινε στη γείτονα χώρα να λύσουν διαφορετικά αυτές τις διαφορές τους, προσφεύγοντας στο Διεθνές Δικαστήριο, για να διευθετηθεί το θέμα της υφαλοκρηπίδας, ώστε να σταματήσουν οι διενέξεις μεταξύ των δύο χωρών. Αρχικά, η Τουρκία δέχθηκε να προσφύγουν στη Χάγη, προτείνοντας -μάλιστα- να υπάρχουν οι ανάλογες συζητήσεις μεταξύ των κυβερνήσεων των δύο χωρών, ώστε να διευθετηθούν οι όροι για να τεθεί η υπόθεση στο Δικαστήριο της Χάγης. Έτσι, στις 31 Μαΐου της ίδιας χρονιάς, οι δύο πρωθυπουργοί των χωρών, Καραμανλής και Ντεμιρέλ, συναντήθηκαν στην πρωτεύουσα του Βελγίου, όπου ρητώς αμφότεροι συμφώνησαν για το θέμα αυτό της παραπομπής του εν λόγω θέματος στο Δικαστήριο (κάτι που αναφέρεται και στη σχετική ανακοίνωση που είχε γίνει για τη συνάντηση αυτή). (Καραμανλής – αρχείο – τόμος 10). Όμως, περίπου 4 μήνες αργότερα, όταν θα γινόταν συνάντηση των εμπειρογνομόνων, στο Παρίσι, για να διευθετηθεί το θέμα της υφαλοκρηπίδας, η Τουρκία δεν δέχθηκε να λάβει μέρος στην ανάλογη μνεία που θα γινόταν για περαιτέρω επεξεργασία αυτού του θέματος. Πιο συγκεκριμένα, από τη δική της πλευρά και με σχετική ανακοίνωση, η Άγκυρα τόνισε ότι το θέμα αυτό δεν είναι δυνατόν να κρίνεται σε μονομερή φάση, δηλαδή να απομονώνεται από όλα τα άλλα προβλήματα. Παράλληλα τόνισε ότι για το θέμα αυτό υπάρχουν και άλλοι τρόποι επίλυσής του, επισημαίνοντας ότι το Διεθνές δικαστήριο αποτελεί έναν μόνο από αυτούς.

Γίνεται αντιληπτό ότι στην περίπτωση αυτή η Τουρκία υπαναχώρησε για την υφαλοκρηπίδα, οπότε δεν προχώρησε η διευθέτησή της. Μάλιστα, ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας απάντησε προφορικά για το θέμα αυτό, στον Έλληνα πρεσβευτή, Δημήτρη Κοσμαδόπουλο, σε σχετικά διάβημα, επισημαίνοντας ότι «το θέμα της υφαλοκρηπίδας δεν είναι αυθύπαρκτο, αλλά εντάσσεται στο πλαίσιο ευρύτερων ζητημάτων». Αξίζει να αναφερθεί ότι όσον αφορά τα ευρύτερα αυτά ζητήματα, οι Τούρκοι έκαναν για πρώτη φορά στην ιστορία λόγο, για παράνομη, όπως χαρακτηριστικά ανέφεραν, δημιουργία μονίμων στρατιωτικών εγκαταστάσεων στα νησιά του Αιγαίου. Αναμφισβήτητα, η Τουρκία δημιουργούσε ένα κλίμα δυσπιστίας με την Ελλάδα, κάτι που δεν βοηθούσε και στην προσπάθεια του Καραμανλή να δημιουργήσει ένα καλό κλίμα μεταξύ των δύο πλευρών.

Όμως, η γειτονική χώρα δεν σταμάτησε απλώς σε αυτό το γεγονός και τον Ιούλιο του 1976 προχώρησε σε νέες προκλήσεις, στέλνοντας το Σισμίκ για υποθαλάσσιες έρευνες στην περιοχή της ελληνικής υφαλοκρηπίδας.

4.3 Η Έξοδος του Σισμίκ (1976)

Ένα από τα πιο βασικά προβλήματα που δημιουργήθηκαν μεταξύ των δύο πλευρών ήταν οι ενέργειες του πλοίου Hora (το οποίο πήρε αργότερα την ονομασία Σισμίκ), το οποίο έστειλε η Τουρκία για εξερευνήσεις στο Αιγαίο το καλοκαίρι του 1976. Αξίζει να αναφερθεί ότι για το θέμα αυτή η Ελλάδα προσέφυγε στη Χάγη, καθώς και στο Συμβούλιο Ασφαλείας, για να διευθετηθεί το θέμα της υφαλοκρηπίδας. Πρέπει να σημειωθεί ότι με τις ενέργειες του Hora την εποχή εκείνη ήταν η α' φορά που οι δύο χώρες στις 6 Αυγούστου του 1976 έφτασαν κοντά στη σύγκρουση, διότι η τούρκικη πλευρά, με το ερευνητικό σκάφος παραβίασε την υφαλοκρηπίδα. Σε αυτό το σημείο είναι βασικό επίσης να αναφέρουμε ότι η αντιπολίτευση με τον Παπανδρέου δεν συμφωνούσε με τις επιλογές της κυβέρνησης, που επέλεγε το δρόμο της επίλυσης των θεμάτων αυτών στη Χάγη. Δηλαδή, υποστήριζε ότι η χώρα μας έπρεπε σε αυτές τις τούρκικες προκλήσεις να δράσει στρατιωτικά.

Οι ελληνοτουρκικές διαφορές στο Αιγαίο σχετίζονταν από τότε με το θέμα της οριοθέτησης αιγιαλίτιδας ζώνης, για την εκμετάλλευση της επιφάνειας της θάλασσας, του θαλάσσιου υπέδαφος, για εξέδρες και ανεύρεση και εκμετάλλευση κοιτασμάτων. Το καλοκαίρι του 1976 η Τουρκία έβγαλε το ωκεανογραφικό σκάφος Σισμίκ, για εξεύρεση ενεργειακών κοιτασμάτων και πιο συγκεκριμένα πετρελαίου στις επίμαχες περιοχές της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο Πέλαγος. Σε αυτή την περίπτωση, η Ελλάδα έκανε διάφορες ενέργειες, όπως ζήτησε να παρέμβει το Διεθνές Δικαστήριο ως διαιτητής στο θέμα αυτό, όμως η γειτονική μας χώρα δεν δέχθηκε και δεν υπέγραψε το σχετικό έγγραφο για την παραπομπή αυτής της διαφοράς μεταξύ των δύο χωρών στο αρμόδιο όργανο, δηλαδή στο διεθνές δικαστήριο. Κατ' επέκταση, στην προκειμένη περίπτωση, το δικαστήριο δεν μπορούσε να αναλάβει την μονομερή προσφυγή του θέματος. (Ροζάκης, 1979).

Η αντίδραση της ελληνικής πλευράς για το Σισμίκ ήταν άμεση, με την Αθήνα να διαμαρτύρεται έντονα στην Άγκυρα, κάνοντας και λόγο

για στρατιωτική αντίδραση (όπως δήλωσε ο Α. Παπανδρέου). Πιο συγκεκριμένα, εκείνη την περίοδο με αυτή την εξέλιξη υπήρξε άμεσος συναγερμός στο υπουργείο Εθνικής Αμύνης και στις ελληνικές δυνάμεις, κι αυτό διότι σύμφωνα με κάποιους υπολογισμούς της ελληνικής πλευράς, το ερευνητικό σκάφος θα περνούσε βορειοδυτικά της Λέσβου, πάνω ακριβώς από την ελληνική υφαλοκρηπίδα. Οι υποθέσεις αυτές έγιναν πραγματικότητα όταν στις 6 Αυγούστου της ίδιας χρονιά, το Σισμίκ1 παραβίασε για πρώτη φορά στην ιστορία την υφαλοκρηπίδα, ενώ προέβη και σε μία ανάλογη ενέργεια το αμέσως επόμενο πρωί.

Οι ενέργειες αυτές των Τούρκων αποτελούσαν καθαρή πρόκληση για τη χώρα μας και έτσι η κυβέρνηση Καραμανλή επέλεξε να αντιδράσει, δηλώνοντας έντονα τη δυσαρέσκειά της, μέσα από διπλωματικές ενέργειες και παρεμβάσεις σε διεθνές επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, την περίοδο εκείνη η ελληνική πλευρά κατέφυγε στη Χάγη και στον ΟΗΕ (Συμβούλιο Ασφαλείας), ζητώντας άμεσα να παρθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη Τουρκία, ώστε να σταματήσει τις παραβιάσεις. Ωστόσο, αξίζει να διευκρινιστεί ότι οι διπλωματικές αυτές προσπάθειες της ελληνικής πλευράς για να βρεθεί λύση και να αποδοθεί δικαιοσύνη δεν είχαν κανένα αποτέλεσμα. (Συρίγος, 2015)

Αναλυτικότερα, για το θέμα αυτό, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ κάλεσε και τις δύο πλευρές να κατεβάσουν τους τόνους, έτσι ώστε να διευκολύνουν σε κάθε περίπτωση τις μεταξύ τους σχέσεις.

4.4 Το Πρακτικό της Βέρνης (1976)

Στις αρχές του 1976 και πιο συγκεκριμένα το Φεβρουάριο ξεκίνησαν οι συζητήσεις για να διευθετηθούν θέματα των εμπειρογνομόνων για διευθετήσεις που αφορούσαν τον εναέριο χώρο, αλλά και την ελληνική υφαλοκρηπίδα. Όμως, όλα αυτά επισκιάστηκαν από την προκλητική ενέργεια από μέρους της Τουρκίας να στείλει το ερευνητικό πρώην Σισμίκ στη θαλάσσια περιοχή του Αιγαίου για περαιτέρω έρευνες. Σε «απάντηση» αυτής της ενέργειας, η κυβέρνηση της Ελλάδας, για να είναι έτοιμη για κάθε ενδεχόμενο, πήρε τα ανάλογα μέτρα. (Ηρακλείδης, 2007:98-100)

Μετά από αυτή την εξέλιξη, οι διαπραγματεύσεις της χώρας μας συνεχίστηκαν με την επιδίωξη συναντήσεων, όπως και έγινε με την πραγματοποίηση συναντήσεων, την πρώτη στη Ν. Υόρκη των ΗΠΑ, τον Οκτώβριο του 1976, σε επίπεδο υπουργών εξωτερικών και τη δεύτερη το

Νοέμβριο της ίδιας χρονιάς, στη Βέρνη, σε επίπεδο εμπειρογνομόνων. Η συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στη Βέρνη (από 2 μέχρι 11 Νοεμβρίου) είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί το λεγόμενο Πρακτικό της Βέρνης, στο οποίο γίνεται λόγος ότι και τα δύο κράτη, Ελλάδα και Τουρκία, είναι υποχρεωμένα να απέσχουν από κάθε ενέργεια ή άλλη πρωτοβουλία σε σχέση με το Αιγαίο και, πιο συγκεκριμένα, με την υφαλοκρηπίδα. Γίνεται αντιληπτό ότι με αυτό και οι δύο πλευρές συμφωνούσαν να απέχουν από αυτό το θέμα, όπως π.χ., να μην γίνεται καμία ενέργεια για εκμετάλλευση υποθαλάσσιων ενεργειακών κοιτασμάτων και άλλων ερευνών, πέρα από τα 6 ν.μ από τις ακτές, ώστε να μην προκύπτουν διαφορές που να αφορούν το θέμα της υφαλοκρηπίδας. (Καραμανλής-αρχείο-τόμος 19, σελ. 318)

Όμως, αξίζει να αναφερθεί ότι αν και η Τουρκία δέχθηκε εξ αρχής τη συμφωνία, δηλαδή να λυθούν τα θέματα στη Χάγη, πολύ σύντομα αυτή η ελπίδα εξανεμίστηκε, διότι η τουρκική πλευρά υπαναχώρησε πάνω στο θέμα αυτό. Κάτι που είχε το Διεθνές Δικαστήριο να απορρίψει τη μονομερή προσφυγή στη Χάγη της Ελλάδας, τον Οκτώβριο του 1978, κι αυτό διότι -όπως απεφάνθη- χρειαζόταν και οι δύο πλευρές για να εκδικαστεί το θέμα αυτό και να προκύψει μία απόφαση. (Botsiou, 2004).

4.5 Καραμανλής – Ετσεβίτ: Συνάντηση Κορυφής

Τον Μάρτιο του 1978, οι δύο πρωθυπουργοί της χώρας, Καραμανλής και Ετσεβίτ, πραγματοποίησαν συνάντηση κορυφής στο Μοντρέ, μετά από ανάλογη πρόταση που έγινε από την πλευρά της Τουρκίας. (Συρίγος, 2015). Αν και μετά τη συνάντηση δεν κατέληξαν οι δύο πρωθυπουργοί σε συγκεκριμένα θέματα, ωστόσο σε αυτή συζητήθηκε διάφορα θέματα που αφορούσαν τις δύο χώρες, εκτός βέβαια από το Κυπριακό. Κι αυτό διότι ο Καραμανλής ήταν πεπεισμένος ότι σε αυτή τη φάση ο διακοινοτικός διάλογος, υπό τον ΟΗΕ, θα μπορούσε να προσφέρει περισσότερα, μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, κι έτσι προτίμησε το Κυπριακό να μείνει έξω από το συνάντηση στο Μοντρέ. (Καραμανλής-αρχείο-τόμος 10, σ. 133-143).

Κι αυτό διότι πίστευε ότι στο θέμα της Κύπρου, οι ελληνοτουρκικές διαφωνίες θα δημιουργούσαν περαιτέρω θέματα, κάτι που ήθελε να αποφύγει, γιατί δεν ήθελε το Κυπριακό να αποτελέσει βασικό θέμα συγκρούσεων μεταξύ των δύο αυτών πλευρών. Γι' αυτό το λόγο, ο Καραμανλής επεδίωξε να κάνει σαφές ότι σε κάθε περίπτωση θα

βρίσκεται δίπλα στον κυπριακό λαό και στη Λευκωσία, διευκρινίζοντας όμως ότι η Λευκωσία ήταν εκείνη που θα έπρεπε να πάρει τις όποιες αποφάσεις στο θέμα αυτό. (Καραμανλής, αρχείο, τόμος 10, σ. 146-147).

Αξίζει να αναφερθεί ότι στη διάρκεια των ετών που ακολούθησαν τα γεγονότα στην Κύπρο και παρά τις ιδιαίτερες προσπάθειες που κατέλαβε η χώρα μας να βοηθήσει την κατάσταση, δεν υπήρξε καμία διευθέτηση για λύση του θέματος, ενώ παράλληλα τα προβλήματα και οι διενέξεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας παρέμεναν. Αν και η κυβέρνηση Καραμανλή ήταν υπέρ της σταθερότητας και της ειρήνης και προσπάθησε να βελτιώσει τις σχέσεις της Ελλάδας με τη γειτονική χώρα, ωστόσο δεν βρέθηκε πρόσφορο έδαφος. Για τον ίδιο τον Καραμανλή, για να διευθετηθεί το θέμα των διενέξεων με τη γειτονική χώρα, όσον αφορά το θέμα της Κύπρου, αλλά και της προκλητικής συμπεριφοράς της Τουρκίας, δεν υπήρχαν πολλές εκδοχές, πέρα από τη διαιτησία, την ειρήνη ή τον πόλεμο. Ωστόσο, πρέπει να αναφερθεί ότι οι πολιτισμένοι λαοί προσπαθούν πρώτα να επιλύσουν τις όποιες διαφωνίες τους με ειρηνικό τρόπο, με το διάλογο, προστατεύοντας σε κάθε περίπτωση τα συμφέροντα της χώρας. (Καραμανλής-αρχείο-τόμος 10, σ. 146).

Κεφάλαιο 5: Ο Αμερικανικός Παράγοντας

Αν και η τουρκική εισβολή στη νησί λίγο έλειψε να δημιουργήσει πολεμικό επεισόδιο μεταξύ των νέων χωρών, το γεγονός αυτό επίσης προκάλεσε σημαντικές ζημιές στις σχέσεις Ελλάδας και ΗΠΑ. (Couloumbis, 1982). Ο ελληνικός λαός είχε ήδη σχηματίσει αντιαμερικανικά αισθήματα τα οποία μεγεθύνθηκαν ακόμη περισσότερο λόγω της στάσης που κράτησε η Ουάσιγκτον στο θέμα της Κύπρου. Πιο συγκεκριμένα, οι παραινέσεις των ΗΠΑ, για αυτοσυγκράτηση της Ελλάδας, τη στιγμή που οι Τούρκοι επέβαιναν στην Κύπρο δημιουργούσαν μεγάλη απογοήτευση, όπως ήταν φυσικό, στη χώρα μας. Όμως, ο Καραμανλής κράτησε αυστηρή στάση έναντι της Ουάσιγκτον, κάνοντας σαφές ότι ο ελληνικός λαός ένιωθε προδομένος από τις ενέργειες των ΗΠΑ στο θέμα αυτό. (Καραμανλής-αρχείο-τόμος 8, 1974). Για να ασκήσει περαιτέρω πίεση, ο Καραμανλής ζήτησε την αποχώρηση της χώρας μας μόνο από το στρατιωτικό μέρος του ΝΑΤΟ, ενώ με αυτόν τον τρόπο ικανοποιούσε και την απογοήτευση που ένιωθε ο ελληνικός

λαός για τις διεθνείς εξελίξεις, ζητώντας να υπάρχει σχετική διευθέτηση του θέματος. (Βλάχος, 2001: 67-69)

Επιπλέον, ο Καραμανλής έκανε και μία σειρά από άλλες προσπάθειες, ώστε να μην αποκοπεί η χώρα από τις δυνάμεις της Δύσης. Έτσι, επεδίωξε να έχει συναντήσεις με τους προέδρους των ΗΠΑ, όπως με τον Φορντ το 1975, καθώς και με τον Κάρτερ κατά την περίοδο 1977 - 1978. Και στις δύο περιπτώσεις, ο Καραμανλής υπενθύμιζε στους Αμερικανούς προέδρους ότι οι σχέσεις της χώρας του με τις ΗΠΑ επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τη στάση που τηρούν οι ΗΠΑ στις ελληνοτουρκικές διενέξεις. Παρ' όλα αυτά, όμως, η Αμερική δεν φάνηκε να αλλάζει τη στάση της. Όμως, τον Απρίλιο του 1976 επιτεύχθηκε μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδας μία διμερής αμυντική συμφωνία, με γνώμονα να κατοχυρωθεί η αναλογία 7 προς 10 για στρατιωτική βοήθεια προς την Ελλάδα και Τουρκία, αντίστοιχα. Έτσι, προς το παρόν τουλάχιστον η χώρα μας κατάφερε να διατηρήσει τη σταθερότητα στο Αιγαίο. (Καραμανλής – αρχείο - τόμος 8, σ. 416)

Η Ελλάδα, με αίτημα, επεδίωξε την ένταξη των ένοπλων δυνάμεών της στο μηχανισμό και όσον αφορά τον έλεγχο του Αιγαίου (π.χ. σε επιχειρησιακό επίπεδο), η χώρας μας ζήτησε να ισχύσει ότι και πριν από το 1974, δηλαδή να ισχύει και πάλι ότι πριν φύγει η Ελλάδα από το νατοϊκό μηχανισμό. Σε μία συμφωνία που παραλίγο να επιτευχθεί αυτό το αποτέλεσμα έγινε το Φεβρουάριο του 1978, μεταξύ του Στρατηγού Ντάβου και του Διοικητή του ΝΑΤΟ, Στρατηγό Χείγκ, όμως και πάλι η συμφωνία αυτή έπεσε στο «κενό» και αυτό διότι η Τουρκία άσκησε βέτο.

Επιπλέον, την περίοδο αυτή, ο Καραμανλής είχε αρχίσει να σκέφτεται και το ενδεχόμενο της χώρας για επιστροφή στο στρατιωτικό μηχανισμό του ΝΑΤΟ, διότι αυτό έδινε ενίσχυση στις στρατηγικές θέσεις της Τουρκίας, καθώς το γεγονός αυτό αναβάθμιζε και το ρόλο της Τουρκίας στην ευρύτερη περιοχή. Έτσι, η Ελλάδα προέβη σε μία σειρά από συζητήσεις για να λυθεί το θέμα αυτό, όμως χωρίς αποτέλεσμα, λόγω διαφωνιών της Τουρκίας. Τελικά, η συμφωνία πάνω στο θέμα αυτό επιτεύχθηκε τον Οκτώβριο του 1980, επί διακυβέρνηση Δ Ράλλη, την περίοδο που στη γειτονική χώρα υπήρχε το καθεστώς Εβρέν. (Βαληνάκης, 1989:223-230).

Πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι τον Μάρτιο του 1976 υπεγράφη συμφωνία στην Ουάσιγκτον, μεταξύ Αμερικής και Τουρκίας, που αφορούσε τις βάσεις και μέσα στο πλαίσιο αυτό συμφωνήθηκε 1 δις.

δολάρια για παροχή βοήθειας. Ένα μήνα περίπου αργότερα πραγματοποιήθηκε ανάλογη συμφωνία των ΗΠΑ και με την ελληνική πλευρά, που αφορούσε παροχή βοήθειας, για στρατιωτικές βάσεις, που έφτανε το ποσό των 700 εκατ. δολαρίων για τα τέσσερα επόμενα χρόνια προς τη χώρα μας. Κατά συνέπεια γίνεται αντιληπτό ήταν η αναλογία σε σχέση με την Τουρκία ήταν 7:10. Πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι στη συμφωνία που έγινε με τη χώρα μας, η αμερικανική πλευρά διαβεβαίωσε ότι σε περίπτωση διατάραξης της σταθερότητας στη θαλάσσια περιοχή του Αιγαίου, οι ΗΠΑ θα παρέμβαιναν. Όμως, η Τουρκία δεν σταμάτησε τις προκλητικές της ενέργειες, αλλά αντίθετα το κλίμα οξύνθηκε ακόμη περισσότερο όταν η γειτονική μας χώρα αποφάσισε να τριπλασιάσει τις ασκήσεις πάνω από το Αιγαίο. (Καραμανλής-αρχείο – τόμος 9, σελ. 186-187)

Κεφάλαιο 6: Η Προσπάθεια Εξασφάλισης Διεθνών Ερεισμάτων για την Εξισορρόπηση της Τουρκίας

6.1 Βελτίωση των Σχέσεων της Ελλάδας με τα Βαλκανικά Κράτη

Την περίοδο από το 1974 ως το 1980, ο Καραμανλής και η κυβέρνησή του είχαν θέσει ως έναν επίσης βασικό στόχο της Ελλάδας την ενίσχυση των επαφών και των διμερών σχέσεων με τους βόρειους γείτονές της. Έτσι, επιχειρήθηκαν επαφές με Βουλγαρία, Ρουμανία και άλλες χώρες και επιχειρήθηκαν πλέον να «χτιστούν» εκ νέου νέες και ουσιαστικές επαφές.

Σε αυτό το πλαίσιο ένα σημαντικό στοιχείο ήταν και ο ενταφιασμός διαφορών από το παρελθόν που υπήρχαν μεταξύ της Αθήνας και της Σόφιας, με την άρση της Σόφιας για κάθε εδαφική διεκδίκηση εις βάρος της πατρίδας μας. Αναλυτικότερα, η ενέργεια αυτή άλλαξε μία παγιωμένη θέση που επικρατούσε για πολλά χρόνια που αφορούσε τις σχέσεις της Ελλάδας με γειτονικά κράτη. Έτσι πλέον φάνηκε ότι η Ελλάδα μπορούσε να έχει σταθερές αλλά και σχέσεις ισορροπίας με γειτονικά κράτη, με βασικό γνώμονα την ειρήνη και την ασφάλεια στην περιοχή. Πρέπει να σημειωθεί ότι αυτό το γεγονός ισχυροποιούσε τη χώρα μας έναντι των Τούρκων και των προκλητικών ενεργειών που χρησιμοποιούσαν. Με αυτόν τον τρόπο η Ελλάδα έδινε το μήνυμα (π.χ., στην Τουρκία) ότι δεν είναι μόνη και ότι έχει συμμάχους, που αν χρειαστεί θα σταθούν δίπλα της.

Η εξωτερική πολιτική που εφάρμοζε ο Καραμανλής ήταν να διευθετήσει καλές σχέσεις με αυτά τα κράτη. Έτσι έδωσε ιδιαίτερη σημασία στην ανάπτυξη σχέσεων με κράτη της χερσονήσου του Αίμου, ενώ παράλληλα προσπαθούσε να έχει επαφές και με άλλα κράτη όπως Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία, Ρουμανία, κάτι που επεδίωξε και επισκέψεις, οι οποίες γίνονταν και από τις δύο πλευρές. Οι σχέσεις που προσπαθούσε να αναπτύξει ο πρωθυπουργός της Ελλάδος γίνονταν σε βάση συνεργασία σε διάφορους τομείς, όπως στην οικονομία, την πολιτιστική κληρονομιά και άλλα. Κι αυτό διότι έτσι η χώρα μας θα μπορούσε να αντιμετωπίσει πιο αποτελεσματικά μια ενδεχόμενη τούρκικη απειλή. Άλλωστε, η στρατηγική που ακολουθούσε, σε βαλκανικό επίπεδο, στόχευε στην αλληλοβοήθεια αλλά και την εποικοδομητική συνεργασία με διάφορα βαλκανικά κράτη. (Καραμανλής - αρχείο - τόμος 8)

Σε αυτό το πλαίσιο και για να ενισχύσει τις σχέσεις της Ελλάδας με βαλκανικά κράτη, ο Καραμανλής πραγματοποίησε μία σειρά από επισκέψεις στις πρωτεύουσες αυτών των χωρών, ώστε να δυναμώσει τις σχέσεις της Ελλάδας με τις χώρες αυτές. Η πρώτη χώρα που επισκέφθηκε ήταν η Βουλγαρία, εγκαινιάζοντας με αυτόν τον τρόπο την αρχή καινούργιων σχέσεων και διαπραγματεύσεων σε διάφορα επίπεδα μεταξύ αυτών των κρατών, όπως για παράδειγμα εμπορικές και οικονομικές συνεργασίες. (Σφέτας, 1976:415-426)

Αν και στα Βαλκάνια, οι σχέσεις που είχε με τα κράτη δεν ήταν σε τόσο προνομιακό επίπεδο, ωστόσο δεν ήθελε να δημιουργήσει η Ελλάδα στενές σχέσεις με Βαλκανικά κράτη εις βάρος της Τουρκίας, όπως ήταν για παράδειγμα η Βουλγαρία. (Εμμανουηλίδης, 2017, σ. 88-100) Βέβαια, ο βασικός στόχος της Ελλάδας δεν ήταν μόνο να αναπτύξει καλές σχέσεις με αυτά τα κράτη

6.2 Άνοιγμα σε άλλα Κράτη

Οι καλές σχέσεις που είχε επιδιώξει να έχει η χώρα μας με άλλες βαλκανικές χώρες τη βοήθησαν αρκετά ώστε να κάνει και άλλα τέτοια «ανοίγματα». Με αρκετή προσπάθεια, ξεπερνώντας διάφορα προβλήματα, ο Καραμανλής επεδίωξε να έχει επαφές και με χώρες του Ανατολικού μπλοκ, μία από τις οποίες -και πολύ σημαντική- ήταν η επιδίωξη για καλύτερες σχέσεις με την τότε Σοβιετική Ένωση. Έτσι υιοθετήθηκε μία νέα πολιτική, που ως κύριο γνώμονα είχε την υιοθέτηση

νέας στρατηγικής για χώρες της ανατολικής Ευρώπης. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ελήφθη η απόφαση ο Γ. Ράλλης (υπ. Εξωτερικών) να επισκεφθεί την πρωτεύουσα της πρώην Σοβιετικής Ένωσης το 1978. Και στη συνέχεια ακολούθησε το 1979 η επίσκεψη του Έλληνα πρωθυπουργού στη χώρα. Ο Καραμανλής όμως επεδίωξε να έχει διμερείς και καλές σχέσεις και με άλλα κράτη, όπως με Τσεχοσλοβακία και Ουγγαρία, αλλά και με την Κίνα, επιδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο ένα άνοιγμα της χώρας μας σε διπλωματικό και διεθνές επίπεδο. Έτσι, κατά τη διακυβέρνησή του, ο Καραμανλής επεδίωξε να έχει καλές σχέσεις συνεργασίας σε διμερές επίπεδο με γειτονικές χώρες.

Με αυτό τον τρόπο ενίσχυε τη θέση της Ελλάδας έναντι μιας τουρκικής απειλής. Βέβαια, πρέπει να επισημάνουμε ότι σε αυτό βοήθησε η νομιμοποίηση στη χώρα μας του Κομμουνιστικού Κόμματος. Αυτό ήταν κάτι που βοήθησε ώστε να βελτιωθούν οι σχέσεις της Ελλάδος με τη Σοβιετική Ένωση. Έτσι μεταξύ των δύο πλευρών ενισχύθηκαν θέματα οικονομικής φύσεως, αλλά και εμπορικών συναλλαγών. Παράλληλα, μεταξύ των δύο χωρών υπήρξαν και επαφές για ανταλλαγή απόψεων όσον αφορούσε το θέμα του Κυπριακού. (Καραμανλής – αρχείο – τόμος 8, 1974).

6.3 Άνοιγμα στα Αραβικά Κράτη

Την εποχή εκείνη, η χώρα μας ενδιαφερόταν να έχει στενότερες σχέσεις με χώρες του αραβικού κόσμου και για οικονομικούς, αλλά και για πολιτικούς λόγους. Η πραγματικότητα είναι ότι μετά τον Πόλεμο στον Κόλπο, η θέση της Τουρκίας ενισχύθηκε σημαντικά, γι' αυτό και από τη στιγμή που ανέλαβε την πρωθυπουργία ο Καραμανλής στην Ελλάδα προσπάθησε να βελτιώσει σημαντικά τις διμερείς σχέσεις της χώρας μας με κάποια αραβικά κράτη, δημιουργώντας σχέσεις φιλίας, εμπορικής και οικονομικής ευρωστίας. Παράλληλα, με αυτόν τον τρόπο αποκτούσε η χώρα μας και συμμάχους στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Πρέπει να διευκρινιστεί, ωστόσο, ότι η Τουρκία, ως μουσουλμανικό έθνος, ενδιαφερόταν να έχει καλές συνεργασίες και σχέσεις με κράτη στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Δεν είναι άλλωστε, τυχαίο το γεγονός ότι διατηρούσε πολύ καλές επαφές, έναντι

της χώρας μας, με αραβικά κράτη, όπως το Πακιστάν, την Λιβύη και άλλα.

Αναλυτικότερα θα λέγαμε ότι την τριετία από το 1974 ως και το 1977 οι σχέσεις της Ελλάδας με μουσουλμανικά και αραβικά κράτη ήταν εξαιρετικά περιορισμένες, με εξαίρεση την επίσκεψη του Έλληνα πρωθυπουργού στην Αίγυπτο. Επίσης από το τέλος του '77 μέχρι και το 1980, ο ίδιος πραγματοποίησε μία σειρά από επισκέψεις σε αραβικά κράτη, για να προωθήσει τις καλύτερες σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και των χωρών αυτών, όπως ήταν η Λιβύη, το Ιράν, η Ιορδανία και άλλες. Αν και πριν από το 1977, ο Καραμανλής είχε επιχειρήσει να προωθήσει αυτές τις σχέσεις, όπως πραγματοποιώντας επίσκεψη στο Πακιστάν, το 1976, για να συναντηθεί με τον Αλί Μπούτο, όμως παρ' όλα αυτά δεν προωθήθηκαν οι διμερείς σχέσεις μεταξύ των δύο αυτών πλευρών, κι αυτό διότι το Πακιστάν, όπως και άλλα αραβικά κράτη την περίοδο εκείνη αντιμετώπιζαν πολλά προβλήματα. Γίνεται φανερό, παρ' όλα αυτά, ότι η Ελλάδα ενδιαφερόταν να καταστεί μια «γέφυρα» μεταξύ των χωρών αυτών και της ΕΟΚ και να βελτιώσει έτσι και θέματα επικοινωνίας και μεταφορών στο πλαίσιο αυτό. (Αρτέμη, 2015).

Η κυβέρνηση ενδιαφερόταν να έχει καλές σχέσεις με αραβικά κράτη, για πολιτικούς, οικονομικούς λόγους, αλλά και για να κάνει τη χώρα μας πιο ισχυρή, αξιοποιώντας νέους συμμάχους, έναντι στις συνεχείς απειλές των Τούρκων. Επίσης, ο Καραμανλής ήθελε να έχει στενότερες σχέσεις με κράτη του αραβικού κόσμου, διότι η ισχύς του αυξάνονταν στα ΗΕ, καθώς και η επιρροή του στον Οργανισμό, κάτι που η ελληνική πλευρά ήθελε να εκμεταλλευτεί για να προσελκύσει κι άλλους ψήφους για το Κυπριακό θέμα. Πρέπει να σημειωθεί -επίσης -ότι η ανάπτυξη των σχέσεων με τα κράτη αυτά εξασφάλιζε στην χώρα μας και οικονομικά οφέλη, όπως για παράδειγμα προμήθεια πετρελαίου.

Μετά το 1974, η Ελλάδα επιχείρησε να έχει καλές και ουσιαστικές διπλωματικές σχέσεις και με κάποια κράτη του αραβικού κόσμου, για λόγους πολιτικούς και οικονομικούς. Με πολλά, άλλωστε, αραβικά υπήρχε σύμπλευση απόψεων για το Κυπριακό, αλλά και για το ζήτημα της Παλαιστίνης. Με αυτόν τον τρόπο, η Ελλάδα περνούσε και το μήνυμα ότι δεν μένει αμέτοχη στις διεθνείς εξελίξεις, αλλά ενδιαφέρεται και για τα τεκταινόμενα στη Μέση Ανατολή. Παράλληλα, η χώρα μας επεδίωκε και ανοίγματα για την ενέργεια, όπως για την προμήθεια πετρελαίου. Μία σειρά από ανάλογες υπογραφές για διευθετήσεις που

αφορούσαν ζητήματα της ενέργειας ενίσχυαν αναμφισβήτητα τη χώρα μας, αλλά και τη βοήθησαν και στην ανάπτυξη άλλων τομέων, όπως για παράδειγμα του κατασκευαστικού τομέα. (Μπίτσιος, 1978).

Άλλωστε, η χώρα μας και πιο παλιά είχε καλές σχέσεις με τον αραβικό κόσμο και η κυβέρνηση Καραμανλή επεδίωξε να τις ενισχύσει, κι αυτό διότι θα βοηθούσε πολύ την Ελλάδα, για την προώθηση διαφόρων καίριων θεμάτων, όπως ήταν το Κυπριακό, οι ανάγκες ενέργειας για τη χώρα, οι εμπορικές συναλλαγές με κράτη του αραβικού κόσμου, καθώς και πολλά άλλα ζητήματα. Για παράδειγμα, η Ελλάδα προσπαθούσε να βρει τρόπους φθηνών εισαγωγών (π.χ., πετρελαίου) και να ενισχύσει τις εμπορικές συναλλαγές της με κράτη της Β. Αφρικής. Ωστόσο, είναι βασικό να αναφερθεί ότι το «άνοιγμα» που επιχειρούσε η Ελλάδα με τις χώρες αυτές δεν άλλαζε σε καμία περίπτωση τον φιλοδυτικό προσανατολισμό της, κι αυτό διότι η χώρα μας απλώς επεδίωκε να διευρύνει τις διπλωματικές επαφές της και με άλλα κράτη. Η στρατηγική αυτή αποτελούσε και μέρος της πολιτικής που ακολουθούσε η χώρα μας για να ενισχυθεί ενάντια στην τουρκική απειλή. (Χατζηβασιλείου, 2000). Εκτός από την ενίσχυση της χώρας μας σε οικονομικό επίπεδο με τα κράτη αυτά, ο Καραμανλής επεδίωκε να προστατεύσει σε κάθε περίπτωση και τα συμφέροντα της χώρας μας (π.χ., θρησκευτικά και παροικιακά), ενώ από την άλλη πρέπει να ειπωθεί ότι και τα αραβικά κράτη δεν έδειχναν δυσαρέσκεια απέναντι σε αυτά τα ανοίγματα της χώρας μας, αλλά θα λέγαμε ότι ως επί το πλείστον αποδέχονταν αυτές τις επαφές.

Επίσης, στο πλαίσιο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι ο Καραμανλής έκανε μία σειρά από επισκέψεις σε αραβικά κράτη, όπως στην Αίγυπτο (1976), στη Σαουδική Αραβία, καθώς και στη Συρία και στο Ιράκ (1979) για να προωθήσει τα συμφέροντα της χώρας αλλά και για ενίσχυση της αμοιβαίας αλληλοβοήθειας και κατανόησης στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και του Αραβικού Κόσμου. (Καραμανλής, αρχείο, 1974)

Κεφάλαιο 7: Η Ένταξη στην ΕΟΚ ως Στρατηγική Ενίσχυσης της Ελληνικής Ασφάλειας έναντι της Τουρκίας

Η έλευση του Καραμανλή, καθώς και η αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα άνοιξαν το δρόμο της χώρας μας για την εκ νέου αναπροσέγγιση των σχέσεων της χώρας με τα ευρωπαϊκά κράτη. Άλλωστε, μία από τις στρατηγικές του τότε πρωθυπουργού ήταν η επιδίωξη της Ελλάδας να ενταχθεί στην ευρωπαϊκή κοινότητα, έτσι ώστε να ενισχυθεί σε κάθε περίπτωση η ασφάλεια της χώρας μας έναντι κάθε ξένης απειλής, όπως ήταν για παράδειγμα η Τουρκία. Επίσης, με αυτόν τον τρόπο η χώρα μας ενίσχυε τη θέση της όχι μόνο σε διεθνές, αλλά και σε περιφερειακό επίπεδο. Ο Καραμανλής πίστευε ότι μέσω της ΕΟΚ, θα μπορούσε πιο εύκολα να προωθήσει τις ελληνικές θέσεις έναντι των Τούρκων, ιδιαίτερα σε μια περίοδο (μετά τα γεγονότα της Κύπρου), που η γειτονική χώρα εμφανιζόταν αρκετά απειλητική. Επιπλέον, με την ένταξή της στην ΕΟΚ η χώρα μας, σε συλλογικό επίπεδο, θωρακιζόταν με μεγαλύτερη ασφάλεια απέναντι σε απειλές (π.χ., τουρκικές ή άλλες) με τη στήριξη της ΕΟΚ. (Μπότσιου, 2008:190-205)

Αν και η Ευρώπη εκείνη τη δεδομένη χρονική περίοδο δεν είχε αναπτυχθεί και ανοικοδομηθεί, παρ' όλα αυτά αποτελούσε μια κοινότητα που απέπνεε εμπιστοσύνη, ασφάλεια και αισιοδοξία για τις χώρες που έμπαιναν στους κόλπους της. Την περίοδο εκείνη, άλλωστε, ο Καραμανλής, μετά και τα γεγονότα με τους Τούρκους στην Κύπρο, επεδίωξε η Ελλάδα να μην επηρεάζεται ιδιαίτερα από την Ουάσιγκτον, χωρίς όμως να χάσει το φιλοδυτικό της προσανατολισμό. Γι' αυτό και ήθελε την ένταξή της στην ευρωπαϊκή κοινωνία, κάτι που θα σήμαινε ότι δεν απομακρύνεται από τη Δύση. Έτσι η ενέργεια αυτή δεν δυσαρέστησε την Αμερική, αντίθετα οι ΗΠΑ ενθάρρυναν αυτή την πράξη από πλευρά της Ελλάδος. (Κlapsis, 2011).

Στις 28 Μαΐου του 1979 υπεγράφη η Συνθήκη της Ένταξης της χώρας μας, στην Αθήνα, στην ευρωπαϊκή οικογένεια, ενώ η επίσημη διευθέτηση έγινε τον Ιανουάριο του 1981. Βέβαια, αξίζει να αναφερθεί ότι αρχικά η ΕΕ ήταν αρκετά διστακτική για την ενσωμάτωση της χώρας μας, προβάλλοντας γι' αυτό μία σειρά από επιχειρήματα, όπως ήταν η γειτονική σχέση της Ελλάδας με την Τουρκία, η δυσμενής οικονομική κατάσταση που επικρατούσε στη χώρα μας. Στο γεγονός αυτό επίσης συνετέλεσαν και άλλοι παράγοντες, όπως για παράδειγμα την ίδια περίπου χρονική περίοδο είχαν κάνει αίτηση για ένταξη στην ΕΟΚ η Πορτογαλία και η Ισπανία.

Οι λόγοι που ώθησαν τον τότε πρωθυπουργό της Ελλάδος να πάρει μια τέτοια απόφαση ήταν πολλοί και σημαντικοί. Ένας από τους βασικότερους λόγους ήταν ότι μετά τη δικτατορία, η χώρα έπρεπε να βρει τρόπο να ξανασταθεί στα πόδια της, να σταθεροποιηθεί η δημοκρατία, αλλά και να αναπτύξει καλύτερες σχέσεις με άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Έτσι, η ένταξη στην ΕΟΚ αποτελούσε μία πάρα πολύ καλή λύση για τον Καραμανλή, αφού υποσχόταν έμφαση στα οικονομικά και πολιτικά μέτωπα, που ενδιέφεραν κυρίως μακροπρόθεσμα τη χώρα μας, ενώ παράλληλα βρίσκονταν επίσης στον αντίποδα της πολιτικής της Τουρκίας την περίοδο εκείνη. (Μπότσιου, 2001:142-156)

Συμπεράσματα

Όσον αφορά τις διαφορές με την Τουρκία και τις διεκδικήσεις της, η χώρα μας από το καλοκαίρι του 1974 βρίσκεται σε μια συνεχή θέση άμυνας έναντι των τουρκικών προκλήσεων. Από την περίοδο εκείνη είναι βασικό να αναφέρουμε ότι η Ελλάδα προσπαθεί με κάθε τρόπο να σταματήσει το καθεστώς των διεκδικήσεων των Τούρκων και να αποφύγει τυχόν δυσάρεστα γεγονότα. Επίσης, η Ελλάδα έκανε ό,τι ήταν δυνατό και για την αποκατάσταση της ειρήνης στην Κύπρο, όμως η παγίωση της τουρκοκυπριακής κυριαρχίας, οι μετακινήσεις πληθυσμών δεν έδιναν πλέον κανένα περιθώριο στην ελληνική πλευρά να επιβάλει τις απόψεις της. Πιο συγκεκριμένα, το ελληνικό κράτος από το 1974 και μετά προωθεί μια στρατηγική πολιτική ώστε να εδραιώσει περισσότερο τη θέση της.

Ενώ είναι φανερό ότι σ' αυτή την επταετία 74-81, το διεθνές κλίμα αλλάζει, με το άνοιγμα της εξωτερικής πολιτικής, η πρόοδος της Ελλάδας συνεχίζεται έστω και με μικρότερους ρυθμούς λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και το χάσμα με την Τουρκία διατηρείται και διευρύνεται, εντούτοις η κρίση με την Τουρκία (Αιγαίο, Κύπρος), δεν αντιμετωπίζεται με δυναμισμό, ούτε ενιαία, αλλά στο πλαίσιο μιας αναμονής για την απόκτηση καλύτερων ερεισμάτων και καλύτερης διαπραγματευτικής θέσης.

Το διάστημα μεταξύ 1974 - 1980, η Ελλάδα αναπτύσσεται, με μικρούς όμως ρυθμούς, λόγω της κρίσης στην οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ οι διαφορές με την Τουρκία διευρύνονται όλο και περισσό-

τερο. Την περίοδο εκείνη, άλλωστε, στη χώρα μας υπήρχαν αρκετές διαφορές μεταξύ της πολιτικής που ακολουθούσε ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, και των διαφορετικών απόψεων του Παπανδρέου, όπως για π.χ. αντιμετωπίσει το θέμα της απειλής από Τουρκία στρατιωτικά και όχι μέσω της Χάγης. Από τότε μέχρι και στις μέρες μας έχει γίνει πολύς λόγος για το θέμα του πετρελαίου, δηλαδή αν και πόσο μπορεί να υπάρχει στο Αιγαίο. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, το γεγονός ότι πολλοί ερευνητές και μελετητές πάνω στο θέμα αυτό διευκρινίζουν ότι στο Αιγαίο αναμφίβολα υπάρχουν πλούσια ορυκτά κοιτάσματα, όπως και πετρέλαιο, ενώ άλλοι είναι εντελώς αντίθετοι στην άποψη αυτή. Όσον αφορά τη χώρα μας, ήδη από τη Δικτατορία είχαν αρχίσει έρευνες στη βόρειο Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα στη θαλάσσια περιοχή της Καβάλας και της Θάσου για ανεύρεση κοιτασμάτων πετρελαίου. Αξίζει να αναφερθεί ότι μετά από εκτεταμένες έρευνες στην περιοχή αυτή έγιναν κάποιες ανακαλύψεις κοιτασμάτων, όπως για παράδειγμα ανακαλύφθηκαν 5 ορίζοντες πετρελαιοφόροι, από τους οποίους οι 4 βρίσκονταν εντός χωρικών υδάτων της Ελλάδας των 6 ν. μ., και ένας που βρίσκονταν έξω από τα 6 ν. μ. που αντιστοιχούσαν την περίοδο εκείνη στη χώρα μας – όμως ήταν εντός της υφαλοκρηπίδας της χώρας μας.

Την περίοδο εκείνη η Τουρκία, μετά και από αυτές τις ανακαλύψεις, αρχίζει να δραστηριοποιείται ακόμη περισσότερο και σε διπλωματικό επίπεδο, εκδηλώνοντας όλο και πιο έντονα το ενδιαφέρον της για τη θαλάσσια αυτή περιοχή, μια που η Τουρκία θα είχε πολλά να κερδίσει από αυτά τα κοιτάσματα της περιοχής, γύρω από τη Θάσο. Έτσι, την περίοδο εκείνη φάνηκε ότι η γειτονική μας χώρα έστρεψε το ενδιαφέρον της σε αυτό το πεδίο, αφήνοντας το θέμα της Κύπρου, και δίνοντας πλέον ιδιαίτερη βαρύτητα σε κάθε περίπτωση στο Αιγαίο και στα ενεργειακά κοιτάσματα (π.χ., πετρέλαιο), αλλά και στο τι θα μπορούσε να αποκομίσει από όλα αυτά. Κι αυτό διότι η Τουρκία είχε ανάγκη από πετρέλαιο.

Οι λόγοι που η τούρκικη πλευρά επέλεξε αυτή τη στρατηγική για να προωθήσει τα συμφέροντά της ήταν πολλοί, όμως ένας από τους βασικότερους ήταν η μεγάλη πετρελαϊκή κρίση της εποχής, που υφίστατο εκείνη την περίοδο σε παγκόσμιο επίπεδο. Για παράδειγμα, το 1973 οι τιμές του πετρελαίου είχαν εκτιναχθεί (π.χ., σε πολλές περιπτώσεις έφτασαν στο σημείο ακόμη και να τετραπλασιαστούν), με αποτέλεσμα η Τουρκία να έχει ιδιαίτερο πρόβλημα στον τομέα της ενέργειας και να αναζητά νέες ευκαιρίες. Έτσι, από τη στιγμή που η γειτονική χώρα αντιλήφθηκε ότι γύρω από τη θαλάσσια περιοχή της Θάσου και της Καβάλας

μπορεί να υπάρχουν σημαντικά αποθέματα κοιτασμάτων ενέργειας (πετρελαίου), έθεσε ως στόχο να μπορέσει να επωφεληθεί από αυτά, αν και όποτε βρεθούν. Οπότε για να το κάνει αυτό άρχισε να θέτει θέματα δικαιωμάτων της Ελλάδας, όπως θέματα υφαλοκρηπίδας κ.λπ. (National Report, 2016).

Ένα άλλο θέμα που ώθησε την Τουρκία σε αυτή την τακτική ήταν οι εκ νέου εργασίες για τη Συνδιάσκεψη, που αφορούσε το Δίκαιο της Θάλασσας. Σε αυτή την περίπτωση, η γειτονική μας χώρα ήθελε να προλάβει κάποιες ενέργειες που αφορούσαν τις θαλάσσιες ζώνες πριν κατοχυρωθούν κάποια δικαιώματα, ώστε να προλάβει να τα ρυθμίσει, ώστε για να διευθετηθούν σε διμερές επίπεδο. Επιπλέον, ήταν μία περίοδος όπου η Ελλάδα ήταν αρκετά περιθωριοποιημένη και αποδυναμωμένη από τα διεθνή θέματα, λόγω της δικτατορίας και της δύσκολης κατάστασης που είχε περάσει. Έτσι, η Τουρκία έβρισκε πρόσφορο έδαφος να επιβάλλει τα δικά της συμφέροντα, ιδιαίτερα να ξεκινούσαν διαπραγματεύσεις σε διμερές επίπεδο. Πρέπει να σημειωθεί ότι ήταν μια περίοδος που η Ελλάδα είχε στρέψει το ενδιαφέρον της στα θέματα της Κύπρου, στους αγνοούμενους, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στην Τουρκία να εγείρει νέα θέματα και στρατηγικές. Έτσι, η γειτονική χώρα βρήκε «ευνοϊκό έδαφος» και άρχισε να έχει αρκετές διεκδικήσεις στο Αιγαίο, προκαλώντας έτσι τη χώρα μας να ασχοληθεί και με άλλα θέματα, πέρα από το Κυπριακό, δημιουργώντας παράλληλα και μία αναστάτωση στην Ελλάδα. Δηλαδή, με αυτόν τον τρόπο η Τουρκία άνοιγε δύο θέματα για τον τόπο μας: διεκδικήσεις στο Αιγαίο και Κυπριακό. (Βαληνάκης, 1989)

Με το τέλος της πρωθυπουργίας του Καραμανλή και μετά το 1981, η θέση της Ελλάδας για την αντιμετώπιση όλων των θεμάτων εξωτερικής πολιτικής, αλλά κυρίως σε ό,τι αφορούσε την Τουρκία, άρχισε να αλλάζει. Πλέον, η χώρα διατηρεί μια νέα στρατηγική, που θεωρεί ότι δεν υπάρχει τίποτε προς διαπραγμάτευση με τη γειτονική μας χώρα, όπως χαρακτηριστικά είχε επισημάνει ο Α. Παπανδρέου. Ωστόσο, είναι βασικό να αναφέρουμε επίσης ότι το ΠΑΣΟΚ, ακόμη και πριν ανέβει στην εξουσία, το 1981, έφερνε συνεχώς αντιρρήσεις για τους τρόπους με τους οποίους η κυβέρνηση Καραμανλή διαχειριζόταν τα εξωτερικά θέματα και ακόμη περισσότερο τα θέματα που σχετίζονται με τις προκλητικές ενέργειες των Τούρκων. Αναφορικά να πούμε ότι ο Παπανδρέου είχε μία εντελώς διαφορετική αντίληψη για τα θέματα εξωτερικής πολιτικής σε σχέση με τον Καραμανλή. Έτσι, όταν πλέον ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας, το 1981, η Ελλάδα άρχισε να έχει κάποιες αποστάσεις από τη

Δύση, ενώ επεδίωκε με κάθε τρόπο να συνάπτει περισσότερες σχέσεις με χώρες του Τρίτου Κόσμου.

Η Τουρκία μετά και τα γεγονότα στο νησί της Κύπρου άρχισε να φέρνει στην επιφάνεια μία σειρά από θέματα αλλά και να ανακινεί όλο και περισσότερα ζητήματα όσον αφορά στις σχέσεις της με τη χώρα μας και τους στρατηγικούς σχεδιασμούς για επέκταση και ανάκτηση ισχύος στην περιφέρεια.

Η Ελλάδα ανέκαθεν είχε μία κομβική θέση στην ευρύτερη περιοχή, με το Αιγαίο να αποτελεί ένα από τα βασικά θέματα διενέξεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Κι αυτό διότι η γειτονική μας χώρα ήδη από το 1974 προβάλλει κάθε τόσο μία σειρά από διεκδικήσεις και παραβιάζει το θαλάσσιο καθώς και τον εναέριο χώρο της χώρας μας. (Λυγερός, 1993). Η Ελλάδα από την εποχή εκείνη, δηλαδή τη δεκαετία του 1970, έπρεπε να έχει υποστήριξη μια πιο δυναμική εξωτερική πολιτική έναντι της Τουρκίας και να κερδίσει πολλούς εταίρους, αλλά και να έχει οριοθετήσει ονομαστικά τις μικρές βραχονησίδες. Σε αυτό θα μπορούσαν να βοηθήσουν αρκετοί ευρωπαϊκοί εταίροι, ώστε η Ελλάδα να προβάλλει πιο δυναμικά τους ισχυρισμούς της έναντι της γειτονικής μας χώρας, αλλά και να προασπίσει τα συμφέροντά της. Κι αυτό διότι η άσκηση εντονότερης πίεσης έπρεπε να είχε αρχίσει από τότε ώστε η Άγκυρα να μην είχε άλλο δρόμο παρά αυτόν της συμμόρφωσης και του σεβασμού των ορίων της με την Ελλάδα. (Καζάκος, 1990).

Η χώρα μας είναι μία δημοκρατική χώρα, που επιλέγει το δρόμο της ειρήνης και της σταθερότητας και προσπαθεί να διατηρήσει το status quo και να μη δημιουργήσει θέματα. Αναμφισβήτητα η περίοδος από το 1974 και μετά ήταν μία ιδιαίτερα κρίσιμη περίοδος για τη χώρα μας, γιατί είχε να αντιμετωπίσει πραγματικά πολλά θέματα, κάτι που δεν ήταν εύκολο. Αρχικά, η ομαλότητα που έπρεπε να επέλθει στη χώρα, μετά τη δύσκολη περίοδο της δικτατορίας, ήταν ένα πολύ δύσκολο έργο, που χρειαζόταν όραμα, στρατηγική, νέα εξωτερική πολιτική, λεπτομερή ανάλυση των γεγονότων, αλλά και σωστές αποφάσεις. Το έργο που είχε να επιτελέσει ο νέος πρωθυπουργός, μετά την άφιξή του στη χώρα από το Παρίσι, ήταν ιδιαίτερα κρίσιμο, κάτι που γνώριζε ο ίδιος, αλλά ανέλαβε το μεγάλο ρίσκο. Η χώρα ήταν αποδιοργανωμένη, παθητική και είχε περάσει μία πολύ δύσκολη περίοδο με τη Χούντα και κανείς δεν γνώριζε πως θα εξελισσόταν η κατάσταση. Σε όλη αυτή την εσωτερική αναδιοργάνωση, οι Τούρκοι βρήκαν την ευκαιρία να προβάλουν τα δικά τους θέ-

ματα, όταν μετά και την εισβολή στο νησί βρήκαν πρόσφορο έδαφος για επεκτατικές κινήσεις, προκλητικές ενέργειες, ενώ παράλληλα έθεταν όλο και περισσότερα νέα θέματα, όπως τα θαλάσσια όρια, το θέμα της υφαλοκρηπίδας, το FIR και εποφθαλμιούσαν να εκμεταλλευτούν τυχόν ενεργειακά κοιτάσματα στην περιοχή του Αιγαίου. Κάτι που δεν τους εμπόδιζε να ξεκινούν εξερευνήσεις, καταπατώντας τα θαλάσσια όρια μεταξύ των δύο χωρών, αλλά και μη δίνοντας καμία βαρύτητα σε διεθνείς συνθήκες που είχαν υπογραφεί παλιότερα και τις οποίες έπρεπε σε κάθε περίπτωση να σέβονται.

Πλέον, ήταν φανερό ότι η Τουρκία δεν ενδιαφερόταν να έχει ομαλές σχέσεις με τη χώρα μας, αλλά την ενδιέφερε μόνο να κερδίσει ό,τι μπορεί και να εκμεταλλευτεί το Αιγαίο. Αν και όταν ανέλαβε τα «ηνία» της γειτονικής χώρας ο σημερινός πρόεδρος, ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, αρχικά ο ίδιος κρατούσε μία χαμηλή ένταση στις επιδιώξεις του απέναντι στην Ελλάδα, ωστόσο δεν είναι ξεκάθαρο αν αυτό αποτελούσε μέρος κάποιας στρατηγικής του ή όχι. Κι αυτό διότι αργότερα φάνηκαν οι πραγματικές βλέψεις και στρατηγικές του. Ωστόσο, όμως, είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η Τουρκία έχει ξεκινήσει μία στάση πρόκλησης και διεκδίκησης - άλλοτε με πιο ήπιους και άλλοτε με πιο έντονους ρυθμούς - έναντι των Ελλήνων.

Η ιστορία αυτή των διεκδικήσεων ξεκινά ουσιαστικά μετά και τα γεγονότα στο νησί της Κύπρου και φτάνουν μέχρι και τις μέρες μας. Παρ' όλα αυτά, η περίοδος από το 1974 μέχρι και το 1980 ήταν ιδιαίτερα δύσκολη για τη χώρα μας, που ήρθε αντιμέτωπη, αν και εξασθενημένη, με την εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο, καθώς και τις περαιτέρω απαιτήσεις της χώρας αυτής έναντι της εδαφικής ακεραιότητας της Ελλάδας. Σίγουρα, το Κυπριακό ήταν και είναι ένα σημαντικό «αγκάθι» στις σχέσεις των δύο κρατών και τη χρονιά εκείνη πραγματικά άλλαξε άρδην τις σχέσεις των δύο πλευρών, δημιουργώντας πολλές διαφωνίες μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Κι αυτό διότι πέρα από τα τετελεσμένα, έγινε γνωστό ότι η Τουρκία καταπάτησε βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, εκτόπισε Ελληνοκύπριους από την πατρίδα, τα σπίτια και το βίος τους, χωρίς να υπολογίζει κανέναν, αλλά και χωρίς να ενδιαφέρεται για τις διεθνείς συνθήκες που υποστηρίζουν ρητά τα δικαιώματα του κάθε ανθρώπου και ορίζουν τα εδαφικά όρια κάθε κράτους. (Δεκλερής, 2003)

Το 1974, λοιπόν, θεωρείται η χρονιά που έφερε αντιμέτωπες τις δύο χώρες, τόσο όσον αφορά τα άσχημα δρώμενα που είχαν εκτυλιχθεί

στην Κύπρο, όσο και στις αλληπάλληλες ενέργειες από πλευράς της Άγκυρας να αμφισβητεί συνεχώς την κυπριακή Δημοκρατία, αλλά και σε κάθε ευκαιρία να προκαλεί τη χώρα μας. Παράλληλα, η τουρκική πλευρά γινόταν όλο και περισσότερο φανερό ότι δεν θέλησε σε καμία περίπτωση να δοθεί μία λύση πάνω στο Κυπριακό. Άλλωστε η Τουρκία πάντα απαντούσε προκλητικά, με συνεχείς προκλήσεις και καταπάτηση ξένων εδαφών. Οι παράλογες απαιτήσεις της γείτονος στη θάλασσα του Αιγαίου από την περίοδο εκείνη δείχνει πως η Τουρκία δεν είχε καμία διάθεση να λυθεί το θέμα. Επιπλέον, με κάθε αφορμή η Τουρκία την περίοδο εκείνη έβρισκε τρόπους να προσεταιριστεί με δόλιους τρόπους ό,τι μπορούσε. Για παράδειγμα, προσπάθησε να εκμεταλλευτεί με κάθε τρόπο τη μειονότητα των Τούρκων, που διέμεναν στη Θράκη (οι περισσότεροι από τους οποίους ζούσαν σε εδάφη της Δυτικής Θράκης), δίνοντας έτσι άλλο ένα στίγμα στην ελληνική κυβέρνηση ότι δεν πρόκειται να σταματήσει να διεκδικεί και να υποσκάπτει με κάθε τρόπο που μπορεί να συμφέρουντα της Ελλάδας.

Γενικότερα, θα λέγαμε, ότι την περίοδο εκείνη, δηλαδή από το 1974 και μετά, η Τουρκία ακολούθησε μία επεκτατική πολιτική, με στρατηγικό σχεδιασμό, κοιτώντας μόνο το συμφέρον της, εις βάρος της χώρας μας, αλλά και χωρίς να ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τις διεθνείς συνθήκες και τις ρήτρες αυτών, όπως π.χ., η Συνθήκη της Λωζάνης, των Παρισίων και άλλες. Έτσι άρχισε να αμφισβητεί τις θέσεις της Ελλάδας και να προχωρεί σε τακτά χρονικά διαστήματα σε νέες προκλήσεις, καταπατώντας το Δίκαιο της Θάλασσας και άλλες συνθήκες. Όπως γίνεται αντιληπτό συνεχώς ανέκυπτε νέα θέματα, ώστε να αποπροσανατολίζει τη χώρα μας, αλλά και να δίνει μεγαλύτερη έμφαση στα στρατηγικά της σχέδια. Έτσι δημιουργούσε θέματα που είχαν να κάνουν με την υφαλοκρηπίδα, την ΑΟΖ, τον εναέριο χώρο, το θέμα της Κύπρου, καθώς επίσης έστελνε και ερευνητικά πλοία για υποτιθέμενες έρευνας κοντά σε ελληνικά νησιά, αθετώντας κάθε διεθνή κανόνα.

Βασικός σκοπός της στρατηγικής αυτής από μέρους της Τουρκίας ήταν η μεταβολή του status quo στην ευρύτερη περιοχή, που πρέπει να επισημάνουμε ότι το θέμα αυτό είχε διευθετηθεί το 1923 στη Συνθήκη της Λωζάνης, ενώ παράλληλα καταπατούσε και ρήτρες του Δικαίου της Θάλασσας (UNCLOS). Συνεπώς, δημιουργώντας εκ νέου συνεχώς θέματα και με βάση αυτήν τη λογική από την περίοδο της δεκαετίας του 1970 άνοιξε πλέον ένα νέο κεφάλαιο στις σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Ελλά-

δας. Η αλήθεια είναι ότι από τότε η Τουρκία δεν σταμάτησε τις αμφισβητήσεις στο χώρο του Αιγαίου μέχρι και στις μέρες μας.

Είναι σαφές ότι η Άγκυρα την περίοδο εκείνη άρχισε να ακολουθεί μία αναθεωρητική τακτική, προσπαθώντας να βρει τρόπους να διευθετήσει δικά της εσωτερικά θέματα, όπως ήταν για παράδειγμα το θέμα της ενέργειας, αλλά και να τονώσει τη θέση της στην ευρύτερη περιοχή. Πρέπει να αναφερθεί επίσης ότι έτσι όπως είχαν εξελιχθεί τα γεγονότα την περίοδο εκείνη, ήταν πολύ δύσκολο να βρεθεί μια λύση. Δηλαδή, οι σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών όλο και δυσχέραιναν, από τη στιγμή που η Τουρκία προκαλούσε συνεχώς, με αποτέλεσμα να είναι πολύ δύσκολο να διευθετηθεί το θέμα και οι δύο χώρες, ως γείτονες, να ζήσουν ειρηνικά, χωρίς προστριβές, συγκρούσεις και συνεχείς προκλήσεις. Αξίζει να διευκρινιστεί ότι για να βρισκόταν μία λύση, θα έπρεπε η Τουρκία να κάνει πίσω και να σταματήσει τις διεκδικήσεις και παραβιάσεις της, αλλά και να σεβαστεί τα λεγόμενα των διεθνών συνθηκών. Όμως, η Τουρκία δεν είχε καμία τέτοια διάθεση, παρά μόνο να κερδίσει ό,τι μπορούσε ή και να θέσει τις βάσεις για περαιτέρω διεκδικήσεις στο μέλλον. Άλλωστε και μέχρι τις μέρες μας, τα θέματα με την Τουρκία παραμένουν πάνω-κάτω στο ίδιο επίπεδο, με την Τουρκία συνεχώς να διεκδικεί και να απειλεί.

Βιβλιογραφία

Αρτέμη, Ε. (2015). Ελλάδα και ΕΟΚ: τι επεδίωκε ο Καραμανλής; Πεμπτουσία. Διαθέσιμο στο: <https://www.pemptousia.gr/2015/08/ellada-ke-eok-ti-epedioke-o-karamanlis/> (Ανακτήθηκε στις 1 Αυγούστου 2015)

Βαληνάκης, Γ. (1989) Εισαγωγή στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1949 - 1988, Θεσσαλονίκη

Βερέμης, Θ. (1982) Ελληνική Ασφάλεια: Ζητήματα και Πολιτικές, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας

Βερέμης, Θ. (1986) Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας

- Βερέμης, Θ. (2007) Η Ιστορία των Ελληνοτουρκικών Σχέσεων 1453 - 2006, Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης
- Βλάχος, Α. (2001) Αποφοίτηση 1974: 25 Ιουλίου – 17 Νοεμβρίου, Αθήνα
- Δεκλερής, Μ. (2003) Κυπριακό. Η τελευταία ευκαιρία 1972 - 1974, Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης
- Δίπλα, Χ. (1992) Η Ελληνο-τουρκική Διαφορά για την Υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ
- Εμμανουηλίδης, Εμ. (2017) Στάση της Ελλάδας στην ιρανική καθεστωτική αλλαγή. Μεταξύ σάχη Παχλαβί και αγιατολάχ Χομεϊνί», Ιστορία, τ. 588
- Ηρακλείδης, Α. (2007) Άσπονδοι Γείτονες. Ελλάδα - Τουρκία: Η Διένεξη του Αιγαίου, Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης
- Θεοδωρόπουλος, Β. (1988) Οι Τούρκοι και εμείς, Αθήνα: Εκδόσεις Φυτράκη
- Ινσέλ, Α. και Αλί Μπαϊράμογλου, Α. (2007) Ο Τουρκικός Στρατός. Ένα πολιτικό κόμμα, μία κοινωνική τάξη, Αθήνα: Εκδόσεις Βιβλιόραμα
- Καζάκος, Π. (1990) Η Ένταξη της Κύπρου στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες: Χρονικό και Αποτίμηση μιας Πρότασης, Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ
- Καραμανλής, Κ. (1974). Αρχείο, Γεγονότα, Κείμενα. Ίδρυμα Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής, Αθήνα 1995 - 97
- Κλάψης, Α. (2015) Το Μωσαϊκό των Ελληνοτουρκικών. Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/815317/article/politismos/vivlio/to-mwsaiko-twn-ellhnotourkikwn> (Ανακτήθηκε στις 17 Μαΐου 2015)
- Κλάψης, Α. (2017) «Πολυδιάστατη διπλωματία. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής και η ελληνική εξωτερική πολιτική, 1974-1980. Η Δέλτος, 1, 159-181
- Λυγερός, Σ. (1993) Κύπρος: Στα Όρια του Αφανισμού, Αθήνα: Εκδόσεις Νέα Σύννορα
- Μαρκεζίνης, Β. (2010) Μια Νέα Εξωτερική Πολιτική για την Ελλάδα, Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη
- Μπίτσιος, Δ. (1978) Πέρα από τα Σύνορα, 1974 – 1977, Αθήνα: Εκδόσεις Εστία

Μπότσιου, Κ. (2001) Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις, 1974-2000. Ιστορική αναδρομή. Στο: Π. Καζάκος, Π. Λιαργκόβας, Ν. Μαριάς, Κ. Μπότσιου, Κ. Πολυχρονάκη, Η Ελλάδα και το ευρωπαϊκό μέλλον της Τουρκίας, Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρη

Μπότσιου, Κ. (2008) «Οι αντιλήψεις για την ασφάλεια στην ευρωπαϊκή επιλογή του Κωνσταντίνου Καραμανλή. Ευρωπαϊκές και ατλαντικές διαστάσεις», στο Ν. Μαραβέγιας (επιμ.), Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρελθόν, παρόν και μέλλον. Αθήνα: ΕΠΕΕΣ

Παπαναστασίου, Ν. (2015) Η διαχείριση των Κρίσεων στην ελληνική εξωτερική και αμυντική Πολιτική, Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρη

Περράκης, Σ. (2003) Αιγαίο: Εξελίξεις και προοπτικές των ελληνοτουρκικών διενέξεων, Αθήνα - Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας

Πλουμίδης, Μ. (1975) Η ελληνοτουρκική κρίση, Αθήνα: Εκδόσεις Κολάρος

Ροζάκης, Χ. (1979) Μια απόπειρα Σύνθεσης της Ελληνοτουρκικής Κρίσης. Οικονομία και Κοινωνία. Αθήνα

Σβολόπουλος, Κ. (2001) Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1947 - 1981, Αθήνα: Εκδόσεις Εστία

Συρίγος, Α. (2015) Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

Σταυρινός, Μ. (1986) Το πρόβλημα της Υφαλοκρηπίδας Αιγαίου, Αθήνα - Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας

Σφέτας, Σπ. (1976). Η Βαλκανική Περιοδεία του Καραμανλή (Μάιος-Ιούλιος 1975): Προάγγελος της Βαλκανικής Συνδιάσκεψης της Αθήνας (Φεβρουάριος 1976). Στο: Σβολόπουλος – Μπότσιου - Χατζηβασιλείου (επιμ), Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής 2008

Τενεκίδης, Γ. (1979) Το διεθνές νομικό καθεστώς του Αιγαίου - Το Αιγαίο και η Ελληνοτουρκική κρίση, Αθήνα

Χατζηβασιλείου, Ε. (2000). Ευάγγελος Αβέρωφ-Τοσίτσας (1908-1990), Αθήνα: Ίδρυμα Ευάγγελου Αβέρωφ - Τοσίτσα

Botsiou, K. (2004). Greek-Turkish relations since 1974. Efforts for rapprochement and cooperation. Στο: I. Chila (ed.), La Grèce dans le sud-est européen. Enjeux régionaux et perspectives. Paris: Hêrodotos, 153-188

Couloumbis, Th. (1982) *The United States, Greece and Turkey: The Troubled Triangle*. New York

Crawshaw, N. (1978) *The Cyprus Revolt*, London: Allen and Unwin, p. 389 - 396

Klapisis, A. (2011). *From Dictatorship to Democracy: US - Greek Relations at a critical turning point (1974 -1975)*. *Mediterranean Quarterly* 22. 1

National Report. (2016). *Universal Periodic Review [Εθνική Έκθεση, Οικουμενική Περιοδική Αξιολόγηση]*, 2ος κύκλος: 2016, /HRC/WG.6/25/GRC/1 παρ. 82

www.mfa.gr. «Εξωτερική Πολιτική – Τουρκία», «Διαφορές», «Υφαλοκρηπίδας» (Ανακτήθηκε στις 8 Δεκεμβρίου 2008)